МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Кваліфікаційна робота
магістра

на тему **ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ Ш. БРОНТЕ “JANE EYRE” УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0353-ап
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська
освітньо-професійної програми
Переклад (англійський)
Макєєва Маргарита Миколаївна

Керівник: д-р філософії з філології
Шимянова М. В.

Рецензент к.ф.н., доц. Запольських С.П.

Запоріжжя – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська
Освітньо-професійна програма Переклад (англійський)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Запольських С.П.
«____»_____ 2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
Макєєвої Маргарити Миколаївни

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту) «Лінгвостилістичні особливості перекладу роману Ш. Бронте "Jane Eyre" українською мовою»
Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) Шимянова Марія Вячеславівна, доктор філософії з філології
затверджені наказом ЗНУ від «13» березня 2025 року № 398-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту) 01.12.2025 р.
3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту) теоретичні засади лінгвостилістики та перекладознавства; стилістичні особливості художнього тексту; індивідуальний авторський стиль; засоби передачі емоційно-оцінної та художньо-образної лексики в перекладі; перекладацькі трансформації як засіб відтворення стилістичних і семантичних особливостей оригіналу.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1) проаналізувати теоретичні засади лінгвостилістики та перекладознавства в контексті художнього перекладу; 2) визначити основні характеристики індивідуального стилю Ш. Бронте та специфіку її художнього мовлення; 3) дослідити основні лінгвостилістичні засоби, використані у романі "Jane Eyre", зокрема епітети, метафори, порівняння, фразеологізми, синтаксичні конструкції та емоційно-оцінну лексику;
4) виявити перекладацькі стратегії та трансформації, застосовані при перекладі роману українською мовою.
5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Шимянова М. В., ст. викладач	09.06.2025	09.06.2025
Розділ 1	Шимянова М. В., ст. викладач	04.09.2025	04.09.2025
Розділ 2	Шимянова М. В., ст. викладач	29.09.2025	29.09.2025
Розділ 3	Шимянова М. В., ст. викладач	01.10.2025	01.10.2025
Висновки	Шимянова М. В., ст. викладач	31.10.2025	31.10.2025

6. Дата видачі завдання 02.06.2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка
1	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	лютий – квітень 2025	виконано
2	Добір фактичного матеріалу	травень 2025	виконано
3	Написання вступу	червень 2025	виконано
4	Написання теоретичнних розділів	вересень 2025	виконано
5	Написання практичного розділу	жовтень 2025	виконано
6	Формулювання висновків	жовтень 2025	виконано
7	Проходження нормоконтролю	листопад 2025	виконано
8	Одержання відгуку та рецензії	листопад – грудень 2025	виконано
9	Захист	грудень 2025	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант _____ М. М. Макєєва

Керівник роботи _____ М. В. Шимянова

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____ Г. О. Хацер

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 51 стор., 50 джерел.

Об'єкт дослідження: оригінальний англомовний текст роману Ш. Бронте "Jane Eyre" та його українські переклади, виконані різними перекладачами.

Мета роботи: виявити та проаналізувати лінгвостилістичні особливості роману Ш. Бронте "Jane Eyre" і встановити закономірності їх відтворення в українських перекладах, зокрема засоби збереження авторського стилю, емоційно-оцінної лексики та художньо-образних елементів.

Теоретико-методологійні засади: робота спирається на положення сучасної лінгвостилістики, перекладознавства, теорії художнього тексту, праці вітчизняних і зарубіжних дослідників у галузі стилістики та теорії перекладу (В. Карабан, І. Корунець, П. Ньюмарк, Ю. Найда).

Отримані результати: у результаті дослідження визначено, що лінгвостилістичні особливості роману Ш. Бронте "Jane Eyre" виявляються у використанні епітетів, метафор, порівнянь, фразеологізмів, складних синтаксичних конструкцій та емоційно-оцінної лексики. Встановлено, що для адекватного відтворення цих особливостей в українському перекладі застосовуються різні перекладацькі стратегії, зокрема трансформації лексики, синтаксису та стилістичних засобів. Порівняльний аналіз фрагментів оригіналу та перекладів дозволив оцінити точність передачі стилю автора та ефективність перекладацьких прийомів. Виявлено, що емоційно-оцінна лексика, фразеологізми та синтаксичні трансформації відіграють ключову роль у збереженні художнього ефекту оригіналу. Результати дослідження підтверджують можливість збереження індивідуального стилю Ш. Бронте в українському перекладі за умови цілеспрямованого застосування стилістичних і лексичних прийомів.

Ключові слова: *лінгвостилістичні особливості, художній текст, авторський стиль, перекладацькі трансформації, емоційно-оцінна лексика.*

ЗМІСТ

ВСТУП……...…… 3

РОЗДІЛ 1 КОМУНІКАТИВНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ…… 7

1.1 Прагматичний потенціал сучасного перекладу…… 7

1.2 Особливості сучасного прагматичного перекладу……... 10

1.3 Аналіз стилю та лексики художнього тексту……..……. 15

РОЗДІЛ 2 СПОСОБИ ТА ШЛЯХИ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ ТА ПОБУТОВОЇ ЛЕКСИКИ У РОМАНІ Ш. БРОНТЕ “JANE EYRE”……..... 18

2.1 Власні назви у романі Ш. Бронте “Jane Eyre” в українському перекладі…….…… 18

2.2 Особливості текстового перекладу предметів побуту та звертань у романі Ш. Бронте “Jane Eyre”……...……...……..... 22

2.3 Особливості перекладу емотивної лексики у романі Ш. Бронте “Jane Eyre”: засоби передачі емоційно-експресивного стилю……..……..... 28

РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ АВТОРСЬКОГО СТИЛЮ У РОМАНІ Ш. БРОНТЕ “JANE EYRE”…… 36

3.1 Авторський стиль роману Ш. Бронте “Jane Eyre”: лінгвостилістичні аспекти ……... 36

3.2 Різновиди інтертекстуальних одиниць та способи їх відтворення при перекладі……. 40

3.3 Основні шляхи передачі цитат оригіналу у перекладі роману “Jane Eyre”……... 44

ВИСНОВКИ……. 46

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…… 52

ВСТУП

Переклад художніх творів виступає засобом збереження та поширення культурних надбань людства, формування естетичного смаку читача, а також інструментом для осмислення духовних цінностей інших народів. Одним із найскладніших завдань перекладача є відтворення лінгвостилістичних особливостей оригіналу, адже саме вони становлять основу індивідуального авторського стилю, визначають емоційний вплив тексту на читача та забезпечують його художню цілісність.

Проблеми лінгвостилістики та перекладу художніх текстів неодноразово ставали предметом наукових досліджень як в українському, так і у світовому перекладознавстві. Значний внесок у розробку теоретичних і практичних аспектів перекладу зробили такі вчені, як В. І. Карабан [Карабан 2003], І. В. Корунець [Корунець 2003], Л. М. Черноватий [Черноватий 2013], які розглядали переклад як міжмовну комунікацію, що потребує не лише адекватної передачі змісту, а й відтворення стилістичних особливостей оригіналу.

Лінгвостилістичні аспекти художнього перекладу ґрунтовно вивчалися у працях К. Райс [Reiss 2014], Г. Фермеєра [Vermeer 2001], Ю. Найди [Nida 2003], А. Чипріані [Cipriani 2023], Х. Фурукави [Furukawa 2018], Г. Андерман [Anderman 2003], К. Ву [Wu 2025], П. Мембрівес [Membrives 2012], Дж. Голмз [Holmes 2011], А. Фосетт [Fawcett 2014], Е. Вермейєр [Wehrmeyer 2021], М. Бейкера [Baker 2019], Боуз-Байера [Boase Beier 2020], які досліджували природу стилістичних засобів, функції мовних фігур і тропів, взаємозв’язок між мовними рівнями у створенні художнього ефекту. У їхніх працях визначено поняття індивідуального стилю письменника (ідіостилю), окреслено принципи аналізу художнього тексту з лінгвістичної точки зору.

Твори Шарлотти Бронте неодноразово ставали об’єктом перекладацьких та літературознавчих студій. Дослідники (Е. Гаскелл [Gaskell

1997], К. Шортер [Shorter 1896], Р. Чейз [Chase 1947], Р. Хейлмен [Heilman 1958]) акцентують увагу на психологічній глибині її прози, індивідуалізації мови персонажів та ролі жіночого голосу в наративі.

Проблема відтворення лінгвостилістичних особливостей художнього тексту у перекладі залишається однією з найскладніших у сучасному перекладознавстві. Незважаючи на значну кількість українських перекладів роману “Jane Eyre”, питання адекватності передачі авторського стилю, відтворення емоційно-оцінної лексики, індивідуальних мовних засобів і художніх прийомів досі потребують глибшого аналізу.

Актуальність роботи полягає в необхідності комплексного дослідження лінгвостилістичних особливостей роману Ш. Бронте “Jane Eyre” та способів їхнього відтворення в українських перекладах.

Наукова новизна полягає у спробі здійснити цілісний лінгвостилістичний аналіз роману Ш. Бронте “Jane Eyre” та його українських перекладів з урахуванням сучасних підходів перекладознавства, когнітивної та функціональної стилістики.

Об’єктом дослідження є роман Шарлотти Бронте “Jane Eyre” в оригіналі та його українські переклади.

Предметом дослідження виступають лінгвостилістичні особливості англомовного тексту роману та їх відтворення засобами української мови.

Мета даної кваліфікаційної роботи полягає у виявленні та аналізі лінгвостилістичних особливостей роману Ш. Бронте “Jane Eyre” і визначенні засобів та перекладацьких прийомів, що забезпечують адекватне відтворення цих особливостей в українській мові.

Для досягнення поставленої мети необхідно розв’язати такі **завдання:**

1) проаналізувати теоретичні засади лінгвостилістики та перекладознавства в контексті художнього перекладу;

2) визначити основні характеристики індивідуального стилю Ш. Бронте та специфіку її художнього мовлення;

3) дослідити основні лінгвостилістичні засоби, використані у романі “Jane Eyre”, зокрема епітети, метафори, порівняння, фразеологізми, синтаксичні конструкції та емоційно-оцінну лексику;

4) виявити перекладацькі стратегії та трансформації, застосовані при перекладі роману українською мовою.

Матеріалом дослідження є оригінальний текст роману Шарлотти Бронте “Jane Eyre” англійською мовою та його українські переклади.

Методи дослідження ґрунтуються на комплексному підході до аналізу художнього тексту та перекладу. Використано методи порівняльного, описового, лінгвостилістичного та контекстуального аналізу, а також елементи інтерпретаційного методу, що дають змогу глибше розкрити зміст і функціонування стилістичних засобів у перекладі.

Практична значущість отриманих результатів полягає в тому, що матеріали дослідження можуть бути використані у викладанні курсів з теорії і практики перекладу, лінгвостилістики, аналізу художнього тексту, а також при підготовці фахівців з англійської філології. Висновки роботи можуть слугувати базою для подальших досліджень у сфері стилістичної відповідності перекладу художніх творів.

Робота пройшла **апробацію** на трьох міжнародних науково-практичних конференціях. Результати дослідження представлено у чотирьох публікаціях:

1. Андрєєва І. О., Макєєва М. М., Шимянова М. В. Особливості відтворення побутової лексики в перекладі роману Шарлотти Бронте “Jane Eyre”. *Нова філологія.* 2025. № 101 (у друці).

2. Шимянова М. В., Макєєва М. М. Особливості перекладу побутової лексики у романі Шарлотти Бронте “Jane Eyre”. *Іноземна філологія у XXI столітті:* матеріали XVII Міжнародної наукової конференції (14 листопада 2025 р.) Запоріжжя, 2025 (у друці).

3. Андрєєва І. О., Шимянова М. В., Макєєва М. М. Особливості ідіостилю художнього тексту (на матеріалі роману Шарлотти Бронте “Jane Eyre”). *Актуальні проблеми дискурсології, перекладознавства та методики*

викладання: матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції (21 листопада 2025 р.) Запоріжжя, 2025 (у друці).

4. Макєєва М. М. Різновиди інтертекстуальних одиниць та способи їх відтворення при перекладі (на матеріалі роману Ш. Бронте “Jane Eyre”). *Різдвяні студентські наукові читання:* матеріали IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (Запоріжжя, 12 грудня 2025 р.) Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2025 (у друці).

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури.

У вступі подано загальні відомості про дану наукову працю, починаючи від умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об’єкту, предмету та структурування роботи.

У першому розділі висвітлюються теоретичні засади лінгвостилістики та особливості перекладу художнього тексту, аналізуються підходи до визначення поняття стилю та принципи його відтворення у перекладі.

Другий розділ має практичний характер і містить аналіз перекладів роману Ш. Бронте “Jane Eyre” українською мовою, розгляд стилістичних засобів оригіналу та способів їхнього відтворення у перекладацьких рішеннях.

Третій розділ присвячений проблемі збереження авторського стилю у романі Шарлотти Бронте “Jane Eyre” та включає аналіз лінгвостилістичних аспектів тексту, способів відтворення інтертекстуальних одиниць і цитат оригіналу в перекладі.

У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи.

Загальна кількість сторінок 51, кількість використаних джерел 50.

РОЗДІЛ 1
КОМУНІКАТИВНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ

1.1 Прагматичний потенціал сучасного перекладу

У сучасних філологічних дослідженнях прагматичний аспект відіграє ключову роль у будь-якій комунікативній одиниці. Відомо, що прагматична складова мовлення часто залишається прихованою, проте це не зменшує її впливу на аудиторію. Саме здатність мовця правильно та адекватно вербально оформити свою інтенцію визначає ефективність комунікації та досягнення поставленої мети.

Комунікативний акт вважається успішним, якщо, по-перше, адресант ефективно передає повідомлення адресатові, а по-друге, викликає у нього очікувану реакцію. На результативність спілкування впливає велика кількість як мовних, так і позамовних чинників. Адресат, сприймаючи інформацію, встановлює певний особистісний зв’язок з адресантом. Під час цього процесу він зазнає глибокого впливу: отримані дані можуть спонукати його до конкретних дій, викликати емоції або певну реакцію. Здатність висловлювання впливати на реципієнта, визначає його прагматичний потенціал [Михайленко 2019, с. 47].

Таким чином, прагматичний потенціал слова охоплює різноманітні аспекти його використання в мовленні, враховуючи як лінгвістичні, так і екстралінгвістичні фактори. Тобто прагматичне значення слова – це не лише його буквальне значення, а й усі додаткові відтінки, які залежать від контексту, ситуації, емоцій, соціальних факторів. Його правильне розуміння і передача у перекладі допомагають зберегти повний зміст і комунікативний ефект.

Прагматичний потенціал слова в комунікації проявляється у різних формах, зокрема у твердженнях, припущеннях, запереченнях, наказах, проханнях, поясненнях, узагальненнях, похвалі, спростуваннях та інших мовленнєвих актах. Основна мета нашого дослідження – виявити ці та інші приховані значення для підвищення ефективності комунікації.

Це завдання належить до сфери прагматичного потенціалу слова, оскільки необхідні та достатні умови його реалізації зазвичай залежать від характеристик контексту, у якому відбувається комунікативний акт. Прагматичний зміст слова в оригінальному тексті зазвичай не може бути точно відтворений у перекладі, оскільки для передачі необхідного значення часто потрібні певні зміни. Слова в різних мовах можуть мати відмінний вплив на сприйняття реципієнтів. Наприклад, англійське слово *ambition* позначає якість, яка може сприйматися як позитивно, так і негативно або нейтрально. Водночас його український еквівалент *амбіція* зазвичай має негативний відтінок. Отже, вибір слів відіграє важливу роль у досягненні прагматичного ефекту.

На сучасному етапі дослідження в цій сфері постійно розвиваються, особливо у зв’язку з інтеграцією когнітивної лінгвістики, прагматики та теорії перекладу. Прагматичний потенціал слова займає головне місце у передачі намірів автора, імплікатур, емоційного забарвлення та культурних конотацій [Терехова 2021, с. 42].

Таким чином ми можемо сказати, що прагматичний потенціал слова відображає не лише семантичний зміст слова, а й його комунікативну функцію – здатність впливати на адресата в конкретній ситуації. Важливим аспектом є врахування намірів мовця, контексту, імпліцитного значення та загального фону знань учасників комунікації.

Кожне слово, яке використовує мовець, несе в собі не лише лексичне значення, але й прагматичний аспект, який визначається його місцем у певному контексті. Прагматичний потенціал слова може змінюватися в залежності від того, чи усвідомлює мовець свій намір, чи враховує контекст,

в якому відбувається комунікація, і які знання припускаються або відомі слухачеві. Це означає, що прагматичний потенціал слова не є сталим; він може варіюватися залежно від ситуації, і саме це робить кожне висловлювання унікальним у певному контексті.

Зокрема, важливою складовою є контекстуальне значення висловлювання, оскільки воно дозволяє розшифрувати або уточнити значення слів, яке може бути відмінним від їх загальноприйнятого лексичного значення. Наприклад, слово *погода* може мати різні значення залежно від контексту: у розмові про атмосферні умови – це просте визначення, але в контексті планування заходу або подорожі воно може набувати додаткового змісту, враховуючи емоційний стан мовця або слухача.

Ще одним важливим аспектом є розуміння невираженого, тобто того, що залишається поза межами безпосередньо висловленого в тексті чи мовленні. Мовець може навмисно або випадково залишати місце для інтерпретацій, надаючи слухачу можливість зробити висновки на основі своїх знань, досвіду та спільної культури. Це є важливою частиною прагматичного потенціалу, оскільки така недосказаність дозволяє взаємодії бути більш багатогранною, відкриваючи простір для додаткових значень та інтерпретацій.

У рамках прагматики прагматичний потенціал слова визначається як “значення слова (висловлювання), якого воно набуває в ситуації мовлення; “значення мовця” або значення, що вказує на позитивну чи негативну позицію суб’єкта мовлення до позначуваного фрагмента об’єктивної дійсності [Гайденко, Корницька 2024, с. 141]. Прагматика вивчає, як слова й висловлювання працюють у реальних комунікативних ситуаціях, враховуючи різні соціокультурні фактори, інтенції учасників комунікації, а також значення, які слова набувають в залежності від часу, місця та обставин спілкування. Це дозволяє краще розуміти, як саме здійснюється вплив через мову, і чому певні висловлювання можуть бути зрозумілі по-різному в різних контекстах.

Отже, прагматичний потенціал слова є багатогранним і залежить від взаємодії між намірами мовця, знаннями слухача, конкретним контекстом і культурними умовами. Усі ці фактори разом створюють багатий та складний механізм комунікації, який неможливо розглядати лише через призму лексичного значення слів.

1.2 Особливості сучасного прагматичного перекладу

Переклад та адаптація є важливими аспектами комунікації між культурами та мовами, де вони виступають як результат складного комунікативного акту. Ці процеси відіграють вирішальну роль у глобальному взаємовпливі, оскільки дозволяють подолати мовні та культурні бар’єри, забезпечуючи взаєморозуміння між різними спільнотами. Переклад не є лише механічним перенесенням слів з однієї мови в іншу, а й глибоким процесом, який сприяє передачі та збереженню смислів, ідей, культурних відтінків та соціальних контекстів. Перекладач виступає своєрідним посередником між двома культурами [Abdul-Raof 2022], який намагається максимально точно передати не лише лексичне значення слів, але й їхнє емоційне та соціальне забарвлення.

У цьому контексті адаптація виступає як важливий інструмент, що дозволяє зберегти значення тексту, враховуючи культурні та мовні особливості цільової аудиторії. Адаптація може включати як зміну певних елементів тексту для забезпечення його сприйняття в іншому культурному середовищі, так і коригування мовних засобів, що дозволяють зберегти сутність ідеї.

Завдяки адаптації текст стає більш доступним і зрозумілим для іншомовного читача, що сприяє кращому розумінню як змісту, так і

прихованих смислів, які можуть бути не зовсім очевидними в оригінальній версії.

Переклад, як практичний процес, включає в себе не лише передачу значення слів, а й врахування прагматичних аспектів, зокрема очікуваних реакцій аудиторії на передану інформацію. Прагматичні відносини, що встановлюються між адресантом (той, хто передає повідомлення) та адресатом (той, хто отримує повідомлення), визначаються через збереження балансу між конотативними і денотативними компонентами змісту. Конотативний компонент включає додаткові смисли, емоційні та культурні асоціації, що виникають у контексті, в той час як денотативний компонент передає основне, буквальне значення слів.

У процесі перекладу, прагматичні відносини можуть бути реалізовані як імпліцитно, так і експліцитно. Імпліцитний рівень включає в себе значення, яке може бути зрозуміле лише з урахуванням контексту, культурних реалій або особистого досвіду читача. Це може бути як гра слів, так і використання специфічних культурних елементів, які не завжди мають прямий аналог у цільовій мові. Експліцитний рівень перекладу передбачає чітке і пряме вираження значень через словесні засоби, що забезпечує ясність і зрозумілість для адресата.

Таким чином, процес перекладу та адаптації є багатогранним і потребує від перекладача не лише мовних знань, а й глибокого розуміння культурних, соціальних та прагматичних аспектів [De Marco 2025], що можуть впливати на інтерпретацію тексту. Перекладач має завдання не тільки донести значення з однієї мови в іншу, а й врахувати можливі реакції та впливи на цільову аудиторію, щоб зберегти ефективність комунікації.

Вплив переданої інформації на адресата визначається певними прагматичними факторами, які складаються з двох елементів. Перший з них є відносно незалежним від контексту та стосується характеристик читача, його інтелектуальних здібностей, попередніх знань про тему комунікації, ставлення до адресанта, власних суджень щодо предмета, рівня освіти,

соціального статусу, вікової категорії. Це наголошує на важливості врахування соціолінгвістичних аспектів прагматики при адаптації тексту. Деякі з цих факторів, як-то знання теми, мовна підготовка чи обізнаність у культурних питаннях, можуть бути більш значущими, ніж інші (наприклад, соціальний статус, вік, стать чи час, що минув з моменту створення оригінального тексту).

Прагматичний переклад вимагає врахування багатьох нюансів, оскільки він орієнтується на передачу значення з урахуванням культурних, соціальних і психологічних контекстів, які впливають на сприйняття читачем. Він передбачає не лише буквальну передачу слів, але й їхнє правильне трактування в конкретному соціокультурному контексті, щоб читач зміг правильно інтерпретувати й оцінити текст.

Особливо важливою є увага до чутливості читачів, що є ключовим моментом у таких текстах, як офіційні звернення чи публічні сповіщення, де важливо врахувати, як кожне слово або фраза можуть бути сприйняті різними аудиторіями. Зрозуміло, що прагматичний переклад не можна оцінювати лише за його граматичністю чи точністю, а радше за тим, як ефективно він змінює чи підтримує певну поведінку читачів, стимулюючи їхню реакцію відповідно до намірів оригіналу.

У процесі прагматичної адаптації також необхідно враховувати особливості мови, в якій виконано переклад. Наприклад, різні мовні конструкції можуть мати різний вплив на сприйняття того, що відбувається у тексті. Ось чому важливо аналізувати синтаксис, який задає тон: дієслова, що визначають дію; іменники та прикметники, які дають опис чи характеристики; імперативи та риторичні питання, що вказують на заборони або терміновість.

Загалом, прагматичний переклад – це не лише про точність передачі змісту, а й про врахування контексту та реакцій читача на текст [Binhua, Chonglong 2023, p. 40], з огляду на різноманітність його культурних, соціальних і психологічних особливостей.

Твердження лінгвістів свідчать про те, що прагматичну адаптацію неможливо точно визначити, оскільки це поняття розглядається з різних перспектив [Зимомря 2015, с. 63]. Вважається, що вперше прагматичну адаптацію детально описали канадські лінгвісти Ж. П. Віне і Ж. Дарбельне [Vinay, Darbelnet 1958], а пізніше її розвивав Ю. Найда [Nida 2003].

Прагматична адаптація в перекладі є важливим процесом, орієнтованим на досягнення ефективної комунікації між автором і читачем. Це може включати як додавання нової інформації, щоб зробити текст зрозумілішим або більш доречним для нової аудиторії, так і опущення зайвих частин, які можуть бути неприязно сприйняті або не мати значення в контексті нової культури.

Прагматична адаптація враховує культурні, соціальні та комунікативні різниці між оригінальним і перекладеним текстом, що дозволяє зробити переклад більш релевантним і ефективним для конкретного реципієнта. Важливою метою прагматичної адаптації є досягнення того, щоб аудиторія сприймала переклад як зрозумілий і природний, навіть якщо це передбачає зміни в самому тексті.

Трансформації, які застосовуються в процесі прагматичної адаптації, можуть включати зміну структури речень, зміну фразеологізмів, використання синонімів або повну зміну деяких виразів, щоб краще відповідати контексту і культурі цільової мови.

В результаті прагматична адаптація дозволяє не тільки зберегти смислове навантаження оригіналу, а й забезпечити правильне сприйняття тексту аудиторією. Комунікативно-прагматичний потенціал тексту визначається як здатність викликати у читача певне ставлення. Він проявляється на різних мовних рівнях: лексичному, структурному, стилістичному та семантичному.

На лексичному рівні важливими елементами є використання різних регістрів, тимчасові зміни, вживання сленгу, граматичні помилки, повтори основних структур і фонетичні варіації.

На семантичному рівні ключовим є поняття конотації [Приходько 2022], яка може бути інґерентною (внутрішньою) або адґерентною (додатковою), концептуальною або текстоутворювальною. Конотація виконує кілька функцій: волюнтативну (впливає на наміри читача), апелятивну (звертається до дії), контактно-встановлювальну (створює зв'язок між автором і читачем) та естетичну (формує емоційне сприйняття).

На структурному рівні важливими є повтори і паралельні конструкції. На стилістичному рівні використовуються художні засоби, зокрема тропи, такі як порівняння, метонімії, риторичні запитання та епітети. На стилістичному рівні основним засобом вираження прагматичного потенціалу є метафора.

Отже, сучасний прагматичний переклад характеризується орієнтацією не лише на передачу змісту, а й на забезпечення ефективного комунікативного впливу тексту на цільову аудиторію. Він передбачає глибоке врахування культурних, соціальних та психологічних особливостей реципієнтів, що визначає вибір перекладацьких стратегій.

Прагматична адаптація дозволяє компенсувати культурні розбіжності, роблячи перекладений текст зрозумілим і релевантним у новому контексті. Особливої уваги перекладач потребує під час роботи з конотаціями, стилістичними засобами та імпліцитними значеннями, які формують емоційне та естетичне сприйняття. Сучасні підходи підкреслюють, що точність перекладу визначається не буквальним відтворенням, а збереженням комунікативного ефекту [Amos 2017].

Прагматичні трансформації (додавання, опущення, зміна структури та добір еквівалентів) стають необхідним інструментом у роботі перекладача. Важливим аспектом є врахування очікуваних реакцій читача, які формують прагматичний потенціал тексту. Таким чином, прагматичний переклад поєднує мовну точність із культурною адаптацією, забезпечуючи максимально повне відтворення авторського задуму. Його успішність

визначається здатністю перекладача підтримати діалог між культурами та створити текст, що викликає аналогічні смислові й емоційні реакції.

1.3 Аналіз стилю та лексики художнього тексту

Аналіз стилю та лексики художнього тексту є одним із ключових аспектів лінгвостилістичного дослідження, оскільки саме мовні засоби забезпечують реалізацію естетичної функції літературного твору та формують індивідуальний стиль автора. У романі Шарлотти Бронте “Jane Eyre” мовленнєва організація тексту стає важливим інструментом для конструювання образів персонажів, передачі психологічних станів та побудови емоційно-смислового простору твору. Художня мова вміщує у собі багаторівневу систему елементів, від лексики до синтаксису, які взаємодіють між собою і створюють неповторний стиль автора.

Стиль художнього твору формується через добір слів, використання тропів і фігур, синтаксичні структури, ритміко-мелодійні особливості та загальний мовний лад тексту. Ш. Бронте застосовує широкий спектр стилістичних прийомів, що відображають її індивідуальні творчі особливості: інтенсивну емоційність, психологічну глибину, увагу до внутрішнього голосу героїні та морально-філософську спрямованість оповіді. Характерною рисою стилю письменниці є багатство лексичного складу: у романі поєднуються нейтральні описи, емоційно забарвлена лексика, біблійно забарвлені вислови, архаїзми, елементи морально-дидактичного дискурсу та метафоричні конструкції.

У центрі лексичної організації художнього тексту стоїть взаємодія загальновживаної та стилістично маркованої лексики. У романі співіснують як прості й побутові слова, що відтворюють реалії вікторіанського побуту, так і складні емоційно-експресивні одиниці, спрямовані на передачу

внутрішнього монологу Джейн Ейр. Суттєву роль відіграють оцінні слова й вирази, що створюють відчуття оповіді від першої особи та підсилюють суб'єктивність висловлювання. Зокрема, велика кількість епітетів, експресивних прикметників і дієслів, а також повторюваність певних лексичних моделей формують емоційну інтонацію роману та відображають динаміку розвитку характеру героїні.

У структурі тексту виокремлюється також система образних засобів (метафор, порівнянь, символів, алюзій і персоніфікацій), які формують метафоричну картину світу роману. Образи природи, світла й темряви, вогню та холоду відіграють особливу роль у побудові символічної системи тексту, що є предметом уваги стилістичного аналізу. Вони виступають не лише художніми елементами, а й важливими змістовими маркерами, які відображають внутрішні переживання Джейн та ідейні акценти твору.

Синтаксична організація тексту також є важливою складовою стилю. У художньому мовленні Ш. Бронте переважають розгорнуті складні речення, що дозволяють передати глибину рефлексій головної героїні. Однак поруч із цим зустрічаються короткі емоційно насичені репліки, які відтворюють напружені або драматичні моменти. Така варіативність синтаксису забезпечує динамічність оповіді та допомагає читачеві відчути ритм внутрішніх монологів і діалогів. Особливо важливою для стилю є тенденція до риторичних питань, вигуків і синтаксичних повторів, які посилюють психологічний ефект тексту.

Лінгвостилістичний аналіз передбачає також вивчення прагматичної функції мовних засобів [Witczak-Plisiecka 2010, p. 313]. Лексика і стиль роману виконують не лише естетичну, а й комунікативно-прагматичну функцію, спрямовану на формування у читача певного ставлення до подій і персонажів. Емоційність висловлювання, напруженість інтонацій, використання різних регістрів мовлення (від піднесеного до буденного) створюють багатошарову структуру значень. Усе це свідчить про складність

та індивідуальність стилю Ш. Бронте, що потребує уважного підходу до перекладу.

Особливе місце в аналізі лексики займає питання мовної картини світу, відображеної у творі. Лексичний склад роману тісно пов’язаний із реаліями англійської культури, релігійними традиціями, соціальними нормами та ментальними моделями вікторіанської епохи. Багато лексичних одиниць мають культурну специфіку, тому їх точне та адекватне відтворення під час перекладу вимагає не лише мовної майстерності, а й культурологічної компетентності перекладача.

Отже, аналіз стилю та лексики художнього тексту дозволяє виявити структурні, емоційні та семантичні особливості мови роману, які визначають його художню вартість. Розуміння цих особливостей є важливою передумовою для подальшого дослідження перекладацьких стратегій та способів адекватного відтворення лінгвостилістичних характеристик оригіналу українською мовою.

РОЗДІЛ 2
СПОСОБИ ТА ШЛЯХИ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ ТА ПОБУТОВОЇ ЛЕКСИКИ У РОМАНІ Ш. БРОНТЕ “JANE EYRE”

2.1 Власні назви у романі Ш. Бронте “Jane Eyre” в українському перекладі

У художньому творі власні назви виконують надзвичайно важливу текстотворчу, ідентифікаційну та стилістичну функції. Роман Шарлотти Бронте “Jane Eyre” характеризується складною системою антропонімів, топонімів, ергонімів та інших типів власних назв, які формують семантичний простір тексту, розкривають характери персонажів, символізують їхні соціальні ролі та внутрішні трансформації. Питання перекладу власних назв набуває особливої ваги, оскільки перекладач має поєднати потребу збереження ідентифікації з необхідністю адекватного відтворення культурних та прагматичних конотацій онімів.

Українські переклади твору демонструють різні стратегії передачі власних назв: транскрипцію, транслітерацію, часткове семантичне відтворення та комбіновані методи. Розглянемо функціональне навантаження власних назв у романі “Jane Eyre” та проаналізуємо основні перекладацькі підходи до їх передачі українською мовою.

Система онімів у романі є багаторівневою. Умовно виділяємо кілька груп власних назв:

– антропоніми (імена та прізвища персонажів): Jane Eyre, Mr. Rochester, Mrs. Reed, St. John Rivers, Adele Varens тощо;

– топоніми (назви місць, локацій): Gateshead, Lowood School, Thornfield Hall, Ferndean;

– ергоніми та інституційні назви: Lowood Institution.

Кожен різновид онімів виконує окрему стилістичну функцію, а сукупно вони формують авторську картину світу та готичну атмосферу твору.

Антропоніми є центральним компонентом ономастичного простору роману. Імена героїв несуть значне смислове навантаження. Наприклад, ім'я *Jane* – традиційне англійське ім'я. У перекладі українською воно не змінюється, оскільки є загальновідомим. Прізвище *Eyre* в українському перекладі передано як *Ейр*, що відповідає правилу транскрипційного відтворення. Воно зберігає лаконічність і певну стилістичну легкість, яка підсилює образ тендітної, але стійкої особистості головної героїні.

Прізвище *Rochester* походить від назви міста у Кенті, тому належить до топонімних прізвищ. У перекладі воно передане як *Рочестер*, що забезпечує фонетичну відповідність. Ім'я персонажа – *Edward* – збережене без змін. Антропонім створює образ шляхетності, стриманості та водночас внутрішньої суперечливості героя.

Прізвища *Reed* та *Rivers* мають символічний характер. *Reed* ("очерет") натякає на гнучкість і хиткість моральних якостей членів родини; *Rivers* ("річки") передає рух, шлях, духовну течію, що відображає аскетичний характер Святого Джона. В українському перекладі вони відтворені як *Ріди* та *Ріверси*, що зберігає символіку лише частково, але передає фонетичну форму.

Топоніми посідають важливе місце у художній картині світу роману, оскільки вони формують просторові межі твору, відтворюють соціокультурний контекст епохи та виконують стилістичні, символічні й ідентифікаційні функції. У романі простежується специфічна система географічних назв, яка поєднує реальні топографічні орієнтири, умовні локуси та художньо осмислені простори.

Для перекладача важливо зберегти не лише денотативне значення топонімів, а й їхнє конотативне та стилістичне забарвлення, що впливає на створення відповідної естетичної атмосфери.

Однією з особливостей топонімів у романі є те, що більшість назв мають реалістичне географічне підґрунтя, пов’язане з північними графствами Англії, зокрема з Йоркширом. Такі топоніми, як *Gateshead, Lowood, Thornfield Hall, Moor House, Ferndean* становлять ключові просторові вузли сюжету. В українському перекладі збережено принцип транслітераційної передачі: *Ґейтсгед, Ловуд, Торнфілд-Гол, Мур-гауз, Ферндін*. Такий спосіб відтворення відповідає вимогам збереження онімічної специфіки та відтворює британську локалізацію подій.

Окрему групу становлять топоніми-символи, які несуть значне семантичне навантаження. Так, *Lowood* (букв. *низький ліс*) викликає асоціації з темрявою, відчуженням, тиском і водночас із випробуваннями, через які проходить Джейн. Українська форма *Ловуд* передає звучання оригіналу, однак приховані етимологічні конотації потребують додаткової інтерпретації у науковому аналізі, оскільки переклад частково нівелює символічну мотивованість назви. Аналогічно *Thornfield* (від *thorn – терен*), що асоціюється з перешкодами, прихованими небезпеками та “колючістю” долі, в українському перекладі *Торнфілд-Гол* зберігає звукову подібність, але приховує значеннєву метафорику. Це типова перекладацька ситуація, коли фонетична адекватність превалює над етимологічною прозорістю.

Важливою особливістю є також зіставлення реальних географічних назв зі створеними авторкою художніми топонімами. Наприклад, згадки про *London, Millcote, Whitcross* допомагають окреслити соціально-географічний простір вікторіанської Англії та створюють реалістичний фон. У перекладі застосовано змішану тактику: *Лондон* подано у формі традиційного українського екзоніма, тоді як *Мілкот* і *Віткрос* перекладено через транслітерацію, що відтворює принцип диференціації між загальновідомими та локальними назвами.

Топоніми у романі мають виразну функцію просторового маркування життєвого шляху Джейн Ейр. Кожна назва відповідає певному етапу її становлення:

Gateshead – дитинство, *Lowood* – моральне випробування та виховання, *Thornfield* – емоційна зрілість і внутрішні конфлікти, *Moor House* – осмислення власної ідентичності, *Ferndean* – гармонія.

В українському перекладі цей символічний простір збережено, адже перекладач дотримується принципу максимальної близькості до оригінальної онімної системи.

З погляду лінгвостилістики топоніми у романі виконують також функцію характеризації персонажів. Особи часто позначаються за місцем проживання чи походження (наприклад, *Miss Temple of Lowood*), що у перекладі передано без втрат. Сталі онімні словосполучення зберігають синтаксичну та семантичну структуру оригіналу, що забезпечує адекватність перекладної версії та її відповідність нормам української літературної мови.

Таким чином, переклад топонімів у романі характеризується загальним прагненням до фонетичної й графічної наближеності до англійського першотвору. Хоча етимологічні й символічні конотації частково нівелюються у процесі транслітерації, базова функціональна та стилістична навантаженість топонімів у перекладі зберігається. У системі власних назв твору топоніми відіграють значну роль у побудові художнього простору, розвитку сюжетної лінії та формуванні образу головної героїні, а тому їхній аналіз є важливою складовою лінгвостилістичного дослідження перекладу роману.

Власні назви у романі виконують низку функцій: характерологічну – розкривають особливості персонажів; символічну – передають приховані смисли та емоційні стани (*Thornfield, Lowood*); композиційну – структурують простір роману; культурологічну – локалізують події в англійському контексті та підкреслюють автентичність твору.

Отже, власні назви у романі утворюють складну систему, що поєднує символіку, культурну маркованість та стилістичну багатофункціональність. В українському перекладі переважає стратегія транскрипційного відтворення,

що зберігає автентичність онімів, але частково нівелює семантичну глибину, закладену авторкою.

2.2 Особливості текстового перекладу предметів побуту та звертань у романі Ш. Бронте “JaneEyre”

Побутова лексика роману є важливим складником художнього світу твору, оскільки вона відображає матеріальну культуру, соціальні норми та культурні традиції англійського суспільства вікторіанської доби. Перекладачеві доводиться не лише знаходити мовні відповідники, а й передавати естетичну та культурну атмосферу епохи. У процесі аналізу перекладів виявлено низку основних прийомів відтворення побутової лексики: *конкретизацію, генералізацію, модуляцію, вилучення слова, перекладацькі відповідники, культурна адаптація, транслітерація й транскрипція*. Деталізуємо ці прийоми.

Конкретизація. Цей прийом полягає у заміні слова ширшого значення словом з вужчим, більш точним змістом. В. Карабан зауважує, що “англійські слова широкої семантики можуть перекладатися на українську мову … шляхом використання їхніх словникових відповідників” [Карабан 2004, с. 302]. Наприклад, у текстовому фрагменті, наведеному нижче, перекладач використав слово *бриль* замість загального *капелюх* для передачі англійського *hat*. Застосування конкретизації дає змогу точніше передати зовнішній вигляд предмета – не просто *капелюх*, а саме *бриль*, тобто легкий, крислатий головний убір, характерний для сільського чи народного побуту. Такий лексичний вибір посилює національно-культурний колорит і допомагає читачеві краще уявити образ героїні, наблизивши опис до реалістичного візуального сприйняття: “*The library looked tranquil enough as I entered it, and the Sibyl – if Sibyl she were – was seated snugly enough in an easy-*

chair at the chimney-corner. She had on a red cloak and ***a black bonnet****: or rather,* ***a broad-brimmed gipsy hat****, tied down with a striped handkerchief under her chin.*" [Brontë 1848, p. 298] – "*У бібліотеці було тихо, а сивіла, – коли це була вона, – досить спокійно сиділа в кріслі біля каміна. На ній був червоний плащ й* ***чорний капелюх****, або, швидше,* ***крислатий циганський бриль****, прив'язаний зверху смугастою хусткою*" [Соколовський 2022, с. 138].

Що стосується поєднання слова *бриль* із прикметником *циганський*, такий вибір перекладача має як естетичне, так і асоціативне обґрунтування. По-перше, між поняттями *gipsy hat* і *бриль* існує певна зовнішня подібність – обидва головні убори мають широкі поля, які створюють схожий силует. Таким чином, уживання словосполучення *циганський бриль* дозволяє передати візуальну форму предмета, зберігаючи при цьому стилістичний ефект оригіналу. По-друге, у словосполученні наявний елемент стереотипізації, властивий мовній картині світу: прикметник *циганський* традиційно асоціюється з чимось екзотичним, яскравим, колоритним, а отже, допомагає підсилити образність і створити атмосферу загадковості, яку авторка вкладає в опис "сивіли".

Крім того, мова є гнучкою динамічною системою, у якій лексичні одиниці набувають додаткових смислових відтінків залежно від контексту, інтенції автора чи художнього задуму перекладача. Отже, вибір форми *циганський бриль* можна розглядати як свідомий стилістичний прийом, спрямований на створення виразного візуального образу, зрозумілого українському читачеві, навіть якщо він не є цілком точним із точки зору матеріалу виготовлення чи історичної реалії.

Генералізація. Зворотна до конкретизації стратегія застосовується у випадках, коли буквальний переклад може спричинити непорозуміння. Це лексична трансформація, протилежна конкретизації, коли слово з більш вузьким, точним змістом в оригіналі передається в перекладі словом із ширшим, узагальненим значенням [Богайчук 2021, с. 144]. Іншими словами, перекладач замінює конкретне поняття на більш загальне, щоб зробити

вислів природним і зрозумілим для читача цільової мови. Проаналізуємо уривок з роману та його переклад: “ ‘… *Bessie, I could fancy* ***a Welsh rabbit for supper****.’ ‘So could I – with a roast onion. Come, we’ll go down.’* ” [Brontë 1848, p. 36] – “… *Бесі, а чи не приготувати нам собі на вечерю* ***грінок із сиром?*** *– Гаразд – із підсмаженою цибулькою. Ходім униз!*” [Соколовський 2022, с. 15].

В оригіналі використано культурно марковану назву – *Welsh rabbit*, що позначає традиційну англійську страву з розтопленого сиру, налитого на підсмажений хліб, але дослівно може сприйматися як *валлійський кролик*. Через цю омонімію буквальний переклад створив би помилкову асоціацію, оскільки страва не має жодного відношення до м’яса. Тому перекладач застосував генералізацію – замість буквального перекладу використав *грінки з сиром*, тобто більш загальне, зрозуміле українському читачеві позначення. Таке рішення знімає культурну та семантичну неясність, робить текст природним і зрозумілим, водночас зберігаючи комунікативний зміст і побутовий характер діалогу.

Таким чином, застосування прийому генералізації дозволяє уникнути непорозуміння та пристосувати іншомовну реалію до культурного контексту цільової мови, не спотворюючи основного змісту висловлювання.

Модуляція. Прийом модуляції полягає у “використанні незначних змін значення або змін точки сприйняття залежно від контексту” [Панченко 2024, с. 248-249]. Це така перекладацька трансформація, за якої перекладач змінює лексичну або граматичну форму вислову, щоб передати те саме значення, але в більш природній або адекватній формі для цільової мови. Як приклад розглянемо наступний уривок: “*…‘Is it necessary to change my frock?’ ‘Yes, you had better: I always dress for the evening when Mr. Rochester is here.’* ” [Brontë 1848, p. 182] – “… *А хіба конче переодягатись? – Так було б краще. Я завжди переодягаюсь на вечір, коли містер Рочестер удома*” [Соколовський 2022, с. 83]. У даному випадку перекладач застосував модуляцію, змінивши формулювання оригінального питання “*Is it necessary to change my frock?*” на

українське “*А хіба конче переодягатись?*”. Таке перефразування зберігає сенс вислову – необхідність переодягнутися – але робить його більш природним і стилістично відповідним для української мови.

Подібна трансформація дозволяє перекладачеві передати емоційний відтінок і соціальний контекст, а також уникнути надмірної кальки з англійської, зберігаючи при цьому точність змісту.

Вилучення слова. Це такий перекладацький прийом, за якого “непотрібні слова опускаються при перекладі” [Поліщук 2025, с. 346], якщо вони вважаються другорядними для розуміння змісту або можуть бути надлишковими для цільового мовного середовища. Розглянемо приклад: “*Mr. Lloyd helped himself to* ***a pinch of snuff***.” [Brontë 1848, p. 31] – “*Містер Ллойд витягнув табакерку,* ***нюхнув тютюну*** *і знову заховав її до кишені*” [Григораш 2009, с. 5]. Англійське словосполучення *a pinch of snuff* буквально означає *щіпка нюхального тютюну*, але перекладач адаптував вислів, описавши дію більш загально: *нюхнув тютюну*, без виділення точної кількості. Таким чином, відбулося опущення лексичної деталі, яка не критична для розуміння змісту, але текст при цьому зберігає повну ясність і природність для українського читача. Цей прийом дозволяє зробити переклад відповідним стилю цільової мови, уникаючи надлишкових або малозрозумілих деталей.

Перекладацькі відповідники відіграють ключову роль у забезпеченні адекватності та еквівалентності перекладу. Вони дозволяють не лише передати зміст оригінального вислову, а й зберегти його стилістичну, емоційну та культурну своєрідність у мові перекладу. До таких відповідників уналежнюють слова або вирази у мові перекладу, які найточніше передають значення одиниці оригіналу, з урахуванням контексту, стилістичних, культурних та емоційних особливостей. Проаналізуємо приклад: “Mrs. Reed might be at that time some six or seven and thirty; she was a woman of robust frame, square-shouldered and strong-limbed, not tall, and, though stout, not obese” [Brontë 1848, p. 50] – “*Місіс Рід було тоді років тридцять шість – тридцять*

сім; ***це була кремезна жінка****, з широкими плечима й сильними руками, невисока й повна, однак не надто гладка*" [Соколовський 2022, с. 21]. У цьому випадку англійське слово *robust* перекладено як *кремезна*, що є адекватним перекладацьким відповідником. Обидва слова передають ідею фізичної сили, міцної статури, проте український варіант водночас має національно-природне звучання. Такий вибір забезпечує еквівалентність значення, відтворюючи не лише фізичну характеристику, а й стилістичний тон оригіналу, що важливо для збереження авторського опису персонажа.

Культурна адаптація у перекладі полягає у пристосуванні реалій, образів та лексичних одиниць оригіналу до мовно-культурних особливостей цільової аудиторії, щоб забезпечити природність і зрозумілість тексту без втрати його художнього змісту: "*Bessie had been down into the kitchen, and she brought up with her* ***a tart*** *on a certain brightly painted china plate*" [Brontë 1848, p. 27] – "*Бесі, що була зійшла вниз у кухню, принесла мені звідти* ***пиріг*** *на яскраво розмальованій порцеляновій тарілці*" [Соколовський 2022, с. 10]. У цьому випадку англійське слово *tart* передано як *пиріг*, що є прикладом культурної адаптації гастрономічної реалії. В англійській культурі *tart* – це невеликий відкритий пиріг із фруктами або джемом, характерний для британської кухні XIX століття. Для українського читача слово *тарт* було б незрозумілим або чужорідним, тому перекладач обирає культурно близький еквівалент *пиріг*, який відтворює основну семантику (солодка випічка, десерт), викликає подібні побутові асоціації (домашня страва, частування), зберігає атмосферу домашнього тепла й турботи. Перекладач не лише передає зміст, а й інтерпретує культурний контекст, створюючи аналогічний ефект за допомогою знайомої національної реалії.

Транслітерація й транскрипція. У перекладі роману важливу роль відіграють прийоми транслітерації й транскрипції, які забезпечують збереження національного колориту та соціально-культурних особливостей мовлення персонажів. Транслітерація полягає у передачі іншомовного слова літерами мови перекладу без зміни звучання. У перекладі роману цей прийом

використано, наприклад, для звертання *madam*, яке відтворено як *мадам*: "***Madam**, Mrs. Harden says she has sent up the usual quantity.*" [Brontë 1848, p. 108] – "***Мадам**, місіс Гарден каже, що послала вам звичайну порцію*" [Григораш 2009, с. 21]. Такий варіант дає змогу зберегти оригінальне звучання французького слова, поширеного в англійській мові XIX століття, і передати атмосферу епохи та соціальний статус персонажів.

Транскрипція передбачає відтворення іншомовного слова з урахуванням його звукової форми. Так, скорочене звертання *ma'am* перекладено як *мем*, що передає фонетичну специфіку англійського слова: " *'How are you to-night, Helen? Have you coughed much today?' 'Not quite so much, I think, **ma'am**.'* " [Brontë 1848, p. 107] – "*Як ти почуваєшся, Гелен? Ти сильно кашляла сьогодні? – Ні, **мем**, не дуже сильно*" [Григораш 2009, с. 21]. Застосування транслітерації й транскрипції у перекладі сприяє збереженню національно-культурного колориту, відтворенню соціальної стратифікації мовлення персонажів і передачі історико-стилістичних особливостей англійського суспільства XIX століття.

Дослідження особливостей відтворення побутової лексики в перекладі роману Шарлотти Бронте "Jane Eyre" засвідчило, що побутова лексика є важливим компонентом художнього тексту, який не лише створює реалістичне тло зображуваних подій, а й виконує культуроносну функцію. Через побутові реалії передаються особливості соціального становища персонажів, національні традиції та світогляд епохи. Тому переклад таких лексичних одиниць потребує від перекладача не лише мовної компетенції, а й глибокого розуміння культурного контексту оригіналу.

Отже, аналіз перекладів роману виявив, що для відтворення побутової лексики застосовуються різноманітні перекладацькі прийоми – конкретизація, генералізація, модуляція, вилучення слова, перекладацькі відповідники, культурна адаптація, транслітерація й транскрипція. Вибір конкретного способу зумовлений семантичною структурою лексеми, контекстом уживання та прагматичними особливостями цільової мови.

Найефективнішими виявилися ті прийоми, які забезпечують поєднання смислової точності та природності вислову для українського читача.

Особливу складність становить переклад культурно маркованих одиниць, що позначають реалії англійського побуту вікторіанської доби (назв страв, форм звертань тощо). У таких випадках перекладачеві доводиться балансувати між буквальністю та адаптацією, обираючи оптимальний варіант для передачі змісту й стилістичного забарвлення. Збереження культурного колориту можливе завдяки ретельному добору еквівалентів і творчому підходу до перекладу.

2.3 Особливості перекладу емотивної лексики у романі Ш. Бронте “Jane Eyre”

Емоційна сфера людини є важливою складовою вивчення в різних наукових дисциплінах і лінгвістика активно займається аналізом її впливу на мову. Це зумовлено тим, що емоції є ключовими елементами людського досвіду і надають глибину не тільки мовленнєвим актам, але й соціальним та культурним контекстам.

У контексті перекладу, передача емоційного змісту тексту є однією з головних проблем, оскільки емоції можуть мати культурні та мовні особливості, які не завжди мають прямі відповідники в іншій мові. Перекладач має враховувати емоційний тон оригіналу та знаходити найкращі засоби для його відтворення, щоб зберегти не лише зміст, але й емоційне забарвлення.

Тема адекватного відтворення емоційного змісту тексту в перекладі є важливою в працях багатьох перекладознавців, таких як С. І. Терехова [Терехова 2021], Ю. В. Кіщенко [Кіщенко 2017] тощо. Зростаючий інтерес сучасної лінгвістичної науки до вивчення концептуальних мовних явищ,

зокрема емоційних концептів, сприяє актуалізації теми, пов’язаної з аналізом емотивності в мовленні. Цей інтерес обумовлений необхідністю глибшого розуміння того, як мова відображає емоційні стани, переживання та відчуття людини.

Зокрема, у контексті лінгвістики, емотивність розглядається як категорія, що відображає емоційну оцінку об’єкта, виражену через мовні засоби [Citron 2023, p. 68]. Вона є частиною емоційної комунікації, але її особливістю є те, що вона спрямована на виклик певного емоційного стану у слухача або співрозмовника, а не просто на вираження власних емоцій мовця.

Емотивність виявляється на різних рівнях мовної системи [Stemmer 2008, p. 200]:

1. Фонологічний рівень: через інтонацію, яка може змінювати значення одного й того самого слова, виражаючи різні емоції (наприклад, любов, погроза, гнів).

2. Лексичний рівень: через використання лексем, що відображають емоції, експресивну лексику, а також специфічні слова, які описують емоційні стани.

3. Рівень речення: через конструкції, що несуть експресивне навантаження, тобто емотивні структури.

4. Рівень тексту: через структурно-семантичну організацію висловлень, наявність емотивних одиниць, що надають тексту лінгвостилістичної виразності.

Емотивна лексика є одним із ключових засобів вираження психологічної напруги, внутрішнього світу персонажів та загальної тональності художнього твору. У романі Шарлотти Бронте “Jane Eyre” такі одиниці відіграють надзвичайно важливу роль, адже текст побудований на глибокому психологізмі, передачі переживань головної героїні та відтворенні емоційно насиченої атмосфери. Перекладач стикається з необхідністю не лише адекватно передати денотативний зміст вислову, але й зберегти його

емоційно-оцінний потенціал [Shields 2011]. Розглянемо різні типи емотивної лексики детальніше.

До емотивної лексики першого типу належать одиниці, що прямо виражають емоцію – *fear, anger, sorrow, delight, joy, despair* тощо. В оригіналі ці слова часто використовуються для створення драматичного ефекту, підкреслення внутрішнього конфлікту Джейн Ейр або емоційних кульмінацій. Наприклад, "*The spell by which I had been so far supported began to dissolve; reaction took place, and soon,* ***so overwhelming was the grief*** *that seized me, I sank prostrate with my face to the ground.*" [Brontë 1848, p. 102] – "*Чари, що додали мені духу, почали розвіюватись, сили покинули мене, і незабаром мене охопила* ***така болюча журба****, що я впала долілиць на підлогу й заридала*" [Соколовський 2022, с. 45]. У цьому прикладі перекладач компенсує інтенсивність лексеми *overwhelmed* за допомогою уточнення *болюча журба*, що зберігає емоційну напруженість вислову. Емотивність підсилюється за рахунок ад'єктивного розширення. У реченні "*She was first transfixed with surprise, and then* ***electrified*** *with delight.*" [Brontë 1848, p. 562] – "*Спершу вона застигла від несподіванки, а потім аж* ***затремтіла*** *із захоплення*" [Соколовський 2022, с. 267] емоційно-експресивний компонент лексеми *electrified* передано через дієслово *затремтіла*, яке в українському варіанті увиразнює раптовий, майже фізично відчутний сплеск позитивної емоції. Такий перекладацький вибір передає інтенсивність миттєвого пориву радості та зберігає динамічність авторського стилю.

Ш. Бронте активно використовує прикметники та прислівники, що створюють суб'єктивно-емоційний фон: *dreary, ghastly, passionate, fierce, gloomy, tenderly, coldly* тощо. Перекладач має знайти відповідники, які не лише передають значення, а й відтінок авторської оцінки. Наприклад, у реченні "*Who can tell what a* ***dark, dreary, hopeless*** *life I have dragged on for months past?*" [Brontë 1848, p. 667] – "*Хто годен описати* ***похмуре, осоружне, безнадійне*** *животіння минулих місяців?*" [Соколовський 2022, с. 319] лексеми *dark, dreary, hopeless* відтворено тричленним рядом *похмуре,*

осоружне, безнадійне. Таке нагромадження прикметників зберігає інтенсивність авторського оригіналу, передає багатовимірність негативних переживань та підсилює відчуття емоційного виснаження. У реченні "*… when he would sometimes pass me haughtily and* ***coldly****, just acknowledging my presence by a distant nod or a cool glance…*" [Brontë 1848, p. 196] – "*… коли він часом проминав мене з байдужним гордовитим виглядом, лиш неуважно кивнувши або* ***холодно*** *глянувши…*" [Соколовський 2022, с. 91] емотивність полягає не в самій дії, а в її оцінці, і український відповідник адекватно передає відстороненість і неприязнь.

Ш. Бронте часто звертається до образних порівнянь і метафор, через які передає емоції: *he Rubicon was passed, blind puppy, she's like a mad cat* тощо. Для перекладача це створює низку проблем, пов'язаних із передаванням інтенсивності почуттів, збереженням образності та відповідністю національній мовній традиції українського читача. Особливістю перекладу таких структур є необхідність зберегти як емоційний заряд вислову, так і його образність.

У фразі "… *I began to steady* ***the palsy of my nerves…***" [Brontë 1848, p. 99] емоційний стан Джейн передано через метафору фізичної недуги. Український переклад "*… я відчула, що мені вдалося стримати* ***нервовий дрож****…*" [Соколовський 2022, с. 44] частково нейтралізує образ *palsy*, однак адекватно передає значення внутрішньої боротьби з тривогою. Метафора вказує на глибину емоційного потрясіння, що має майже тілесний прояв.

У вислові "*the Rubicon was passed*" [Brontë 1848, p. 99] використано метафору історичної межі, після якої немає повернення. Український відповідник "*Рубікон перейдено*" [Соколовський 2022, с. 44] є калькованим, але повністю зберігає як образ, так і його емоційну вагу – рішучість та приреченість. Емоційно насичений внутрішній осуд передано у фразі "*Cover your face and* ***be ashamed****!*" [Brontë 1848, p. 244]. Варіант перекладу "*Сховай своє лице,* ***безсоромна****!*" [Соколовський 2022, с. 114] відтворює високий

ступінь емоційної напруги, зберігаючи силу імперативу та інтенсивність самоосуду.

Подібну експресивність має й інвектива "*Blind puppy!*" [Brontë 1848, p. 244], яку перекладено як "*Сліпа лялько!*" [Соколовський 2022, с. 114]. Хоча дослівний відповідник – *цуценя*, заміна на *ляльку* вживається в українському варіанті для передання приниження й безпорадності. Образ виконує функцію самознецінення та демонструє гнів героїні на власну наївність.

У вислові "*Hold her arms, Miss Abbot:* ***she's like a mad cat***" [Brontë 1848, p. 14] використано яскраву зооморфну метафору, яка порівнює Джейн із *скаженою кішкою*. Такий образ передає інтенсивність емоційного вибуху та інстинктивну, неконтрольовану реакцію дитини на несправедливість. Метафора увиразнює стан повної емоційної напруги, спротиву та внутрішнього протесту. Український переклад "*…накинулась на нього,* ***як скажена кішка***" зберігає вихідний образ і його експресивність. Перекладач застосовує пряму передачу метафори, що дозволяє відтворити її емоційну силу: агресивність, відчай і беззахисну лють маленької Джейн. Завдяки цьому переклад адекватно передає високу емотивність оригіналу та підтримує інтенсивність драматичної сцени.

Репліка "***Oh****, Jane, you torture me!*" [Brontë 1848, p. 389] містить виразне емоційне забарвлення, яке передається через вигук *Oh* та експресивне дієслово *torture*. Вигук *Oh* відображає внутрішнє напруження, розпач і силу переживань мовця. У перекладі "*О, Джейн, ви катуєте мене!*" [Соколовський 2022, с. 182] ця емоційна складова збережена завдяки аналогічному вигуку, що є природним і звичним для українського мовлення. Дієслово *torture* перекладено як *катуєте*, що точно відтворює метафоричний характер вислову: герой не зазнає реальних тортур, але переживає сильний душевний біль і внутрішній конфлікт. Таким чином переклад передає інтенсивність емоцій та драматизм ситуації, відтворюючи як денотативне, так і конотативне значення оригіналу. Метафоричність вислову підкреслює глибину почуттів та психологічну напругу між персонажами, а збереження

ключових елементів – вигуку та експресивного дієслова – забезпечує адекватну передачу емотивності у перекладі.

Репліка "*Dear! dear! What a fury to fly at Master John!*" [Brontë 1848, p. 13] є прикладом інтенсивного емоційного вислову, який поєднує вигуки, емоційні інтер'єкції та експресивне дієслово. В оригіналі вигуки *Dear! dear!* передають здивування, стурбованість та легку осудливість, а конструкція *What a fury to fly at…* посилює емоційну експресію, відображаючи сильне обурення та засудження дії. В українському перекладі "*Ай-яй-яй! Ах ти ж негіднице! Так накинутися на мастера Джона!*" [Соколовський 2022, с. 182] вигуки *Ай-яй-яй! Ах ти ж…!* відтворюють інтонаційну та емоційну інтенсивність оригіналу, відповідають національній мовній традиції і природно вписуються у контекст звернення. Дієслово *накинутися* передає динаміку дії та емоційний порив, зберігаючи силу оригінального вислову *to fly at* як швидкої та імпульсивної реакції. Таким чином, переклад передає як емоційне забарвлення, так і драматичну напругу сцени, зберігаючи інтенсивність вигуків, оцінність і експресивність дії, що робить внутрішній стан персонажа та його реакцію на події зрозумілими для українського читача.

На основі аналізу тексту роману та його українських перекладів можна виокремити кілька провідних перекладацьких стратегій:

– прямий переклад – у разі прозорої емоційної семантики (*grief – смуток, joy – радість*);

– підсилення або конкретизація – для передачі інтенсивності (*overwhelmed – болюча журба*);

– функціональна заміна – добір українського природного відповідника для емоційних вигуків (*Dear! – Ай-яй-яй!*).

Перекладачі використовують різноманітні лексико-граматичні трансформації – конкретизацію, перестановку, модифікацію чи розширення, що дозволяє підсилити або послабити емоційний акцент, адаптувати фразу до норм української мови, передати приховані національно-культурні конотації.

Одним із важливих аспектів відтворення емотивної лексики в українських перекладах роману Шарлотти Бронте “Jane Eyre” є застосування прийому конкретизації. Перекладачі нерідко надають нейтральним чи слабко маркованим емоційним висловам більш виразного забарвлення, аби точніше передати внутрішній стан персонажа та стилістичний тон фрагменту. Наприклад, у реченні “***I felt glad*** *as the road shortened before me*” [Brontë 1848, p. 371] – “*З кожним кроком уперед* ***мені ставало радісніше на душі***” [Соколовський 2022, с. 173] зміст оригіналу збережено, але переклад містить більш яскравий емоційний компонент, що відсутній у стриманому англійському вислові.

Одним із ключових чинників, які впливають на переклад емотивної лексики, є культурно зумовлені відмінності у способах вираження емоцій. Українська мовна традиція характеризується більшою експресивністю, тоді як англійська – стриманістю та самоконтролем [Корунець 2020, с. 69]. Це суттєво впливає на вибір перекладацьких рішень.

Перекладачі часто посилюють емоційний фон твору, добираючи слова з виразнішим емоційним забарвленням, ніж у нейтральнішому англійському оригіналі. Так, англійське *terrible*, яке може передавати лише легку тривогу, у перекладах набуває значно інтенсивніших відтінків: “*This idea, consolatory in theory, I felt would be* ***terrible*** *if realised*” [Brontë 1848, p. 21] – “*Я вмерла б з жаху, якби почула слова розради від духа*” [Соколовський 2022, с. 8]. У цьому випадку спостерігаємо ексцесивну емоційність, яка не суперечить змісту, але змінює силу переживання, роблячи сцену драматичнішою. Такий підхід сприяє більшій виразності тексту для українського читача, але може віддаляти його від автентичної стриманості оригіналу.

Роман “Jane Eyre” побудований на унікальній наративній техніці: Джейн є одночасно персонажем і оповідачкою. Саме тому її внутрішні переживання передаються не тільки через прямі емоційні маркери, а й через описовий (дескриптивний) компонент, що відображає емоційний стан героїні через символіку природи, опис інтер’єру, атмосферні деталі. Це створює

психологічну глибину, яку перекладачеві необхідно зберегти. Наприклад, "*You think I have no feelings, and that I can do without one bit of love or kindness*" [Brontë 1848, p. 52] – "*Гадаєте, я черства, запекла і можу жити без любові та ласки?*" [Соколовський 2022, с. 22]. Переклад підсилює емоційний градус, додаючи *черства, запекла*.

Отже, емотивна лексика у романі "Jane Eyre" є центральним елементом стилістичної організації тексту, оскільки саме через неї Шарлотта Бронте формує емоційний настрій, розкриває характер героїні та передає інтенсивність переживань. Переклад цієї лексики вимагає комплексного підходу, що включає збереження змістового й оцінного компонентів, дотримання національних мовних норм, а також відтворення образності й ритміко-інтонаційних характеристик авторського мовлення.

РОЗДІЛ 3
ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ АВТОРСЬКОГО СТИЛЮ У РОМАНІ Ш. БРОНТЕ “JANE EYRE”

3.1 Авторський стиль роману Ш. Бронте “Jane Eyre”: лінгвостилістичні аспекти

Ідіостиль письменника – це сукупність індивідуальних художніх засобів, мовних особливостей та стилістичних прийомів, які формують його унікальну манеру письма. Індивідуальний стиль “має в основі конкретну реалізацію особистого погляду митця” [Корнієнко 2016, с. 37] та виступає своєрідним посередником між текстом та його автором. У творчості Шарлотти Бронте, зокрема в романі “Джейн Ейр”, ідіостиль виявляється у поєднанні реалізму та романтизму, що, в свою чергу впливає на мовні засоби вираження емоційності та образності.

Авторка майстерно передає найтонші відтінки почуттів героїні, її емоційні стани, сумніви, страхи й прагнення. Внутрішній монолог і сповідальна інтонація створюють ефект глибокого проникнення в душу Джейн. Завдяки цьому читач сприймає події не як зовнішній опис, а як живий потік думок і переживань. Ш. Бронте використовує численні метафори, епітети та порівняння, які підкреслюють емоційне напруження оповіді: “*I care for myself. The more **solitary**, the more **friendless**, the more **unsustained** I am, the more I will respect myself. I will keep the law given by God; sanctioned by man. I will **hold to the principles** received by me **when I was sane, and not mad** – as I am now. Laws and principles are not for the times when there is no temptation: they are for such moments as this, when **body and soul rise in mutiny** against their rigour; **stringent** are they; **inviolate** they shall be. If at my individual*

convenience. I might break them, what would be their worth?" [Brontë 1848, p. 483].

Іншою важливою ознакою стилю є поєднання романтичних і реалістичних елементів. З одного боку, роман насичений мотивами самотності, духовної боротьби, прагненням до свободи – типовими для романтизму. З іншого – Ш. Бронте реалістично відтворює соціальне становище жінки у вікторіанському суспільстві, її матеріальні труднощі, моральні компроміси та потребу в самоповазі: "*Do you think, because **I am poor, obscure, plain, and little,** I am soulless and heartless? You think wrong! – I have as much soul as you, – and full as much heart! And if God had gifted me with some beauty and much wealth, **I should have made it as hard for you to leave me, as it is now for me to leave you.** I am not talking to you now through the medium of custom, conventionalities, nor even of mortal flesh; – **it is my spirit that addresses your spirit;** just as if both had passed through the grave, and **we stood at God's feet, equal,** – as we are!*" [Brontë 1848, p. 386]. Ідіостиль Ш. Бронте полягає у гармонійному поєднанні цих двох начал, що дозволяє побачити людину як одночасно мрійливу й мислячу особистість, обмежену соціальними рамками.

Значну роль у формуванні індивідуального стилю відіграє мовна організація тексту. Текст роману містить численні емоційно-забарвлені лінгвостилістичні засоби. Наприклад, контраст (антитеза) світла й темряви, тепла й холоду, спокою й бурі стає не лише художнім засобом, а й відображенням філософського світогляду письменниці: "*A Christmas **frost** had come at **midsummer**; a white **December** storm had whirled over **June; ice glazed the ripe apples, drifts crushed the blowing roses; on hayfield and cornfield lay a frozen shroud:** lanes which last night **blushed full of flowers**, today were **pathless with untrodden snow**; and the woods, which twelve hours since **waved leafy and flagrant** as groves between the tropics, now **spread, waste, wild, and white as pine-forests** in wintry Norway. My hopes were all dead – struck with a subtle doom, such as, in one night, fell on all the first-born in the land of Egypt. I looked*

*on my **cherished wishes**, yesterday so **blooming and glowing**; they **lay stark, chill, livid corpses** that could never revive*" [Brontë 1848, p. 450-451].

Однією з провідних ознак авторського стилю Шарлотти Бронте у романі "Jane Eyre" є постійне занурення читача в емоційний та ментальний простір головної героїні. Джейн виступає не лише учасницею подій, а й активною наративною фігурою, що рефлексує над власним життям і пропонує читачеві глибоко суб'єктивне бачення світу. Показовим є вислів: "*I could not answer the ceaseless inward question – WHY I thus suffered*" [Brontë 1848, p. 19]. Цей фрагмент демонструє поєднання психологічної інтроспекції та емоційної напруги. Наявність внутрішнього, невгамовного запитання підкреслює інтенсивність внутрішньої боротьби, що є характерним прийомом Ш. Бронте, яка будує наратив через призму емоційного досвіду персонажа.

Важливу роль у формуванні емоційності тексту відіграє експресивна лексика. Вислови, що відображають емоційні стани, переживання та психологічні афекти, трапляються в романі надзвичайно часто. Наприклад, у реченні "*... my nerves were by agitation…*" [Brontë 1848, p. 22] використання слова *agitation* увиразнює тривожність, нестійкість внутрішнього стану Джейн. Емоційно маркована лексика функціонує як засіб розкриття психологічної глибини героїні та формування інтенсивної емоційної атмосфери. Подібний ефект спостерігаємо й в епітеті *preternatural* у вислові "*I wiped my tears and hushed my sobs, fearful lest any sign of violent grief might waken **a preternatural voice** to comfort me…*" [Brontë 1848, p. 21]. Неземний, надприродний відтінок цього слова підсилює містичність сцени та демонструє властиву Ш. Бронте манеру поєднувати сувору реальність із романтизованою, майже готичною атмосферою.

Важливим складником стилю письменниці є метафоричність і символічність. Метафори у романі виконують не лише естетичну, а й концептуальну функцію, допомагаючи передати прагнення героїні до свободи та самостійності. Яскравим прикладом є відомий вислів: "*I am no*

bird; and no net ensnares me" [Brontë 1848, p. 386]. Порівняння з птахом символізує прагнення Джейн до вільного вибору, тоді як сітка уособлює соціальні й моральні обмеження.

Пейзаж у романі нерідко виступає відображенням внутрішніх переживань персонажів, що відповідає традиціям романтизму. Природні явища не є нейтральним тлом – вони вступають у резонанс із емоційним станом героїв. Це добре ілюструє опис: "*The wind sighed low in the firs: all was moorland loneliness and midnight hush*" [Brontë 1848, p. 640]. Звуки природи (*the wind sighed low*) передають тонкий, меланхолійний настрій. Погодні явища та образи дикої місцевості (*moorland loneliness, midnight hush*) метафорично відображають самотність і внутрішню напруженість героїні. Таким чином, у романі пейзаж стає активним елементом наративу, який допомагає читачеві відчути емоційний стан персонажів, підкреслюючи романтичну концепцію співзвучності природи і людських почуттів.

Риторичні запитання також відіграють важливу роль у лінгвостилістичній організації роману. Вони передають внутрішню рефлексію Джейн, її сумніви, страхи та надії. Наприклад: "*Who in the world cares for YOU? or who will be injured by what you do?*" [Brontë 1848, p. 483]. Подібні конструкції акцентують драматизм внутрішнього монологу, створюючи ефект емоційної відкритості й інтимності. Через них Ш. Бронте підсилює суб'єктивний характер оповіді, дозволяючи читачеві глибше зануритися в переживання героїні.

Окрему роль у стилі Ш. Бронте відіграє діалог. Репліки персонажів часто емоційні, насичені внутрішньою напругою та драматизмом. У діалозі між Джейн і Рочестером, де героїня вигукує: "*Do you think I am an automaton? – a machine without feelings?*" [Brontë 1848, p. 385] виявляється її прагнення бути почутою та визнаною як особистість. Емоційна сила вислову, різкість риторичного запитання й метафоричне порівняння з автоматом підкреслюють ключові теми роману – гідність, свободу, внутрішню цінність

людини. Завдяки цьому діалог стає важливим стилістичним елементом, що формує психологічну виразність тексту.

Отже, авторський стиль Ш. Бронте у формується через взаємодію психологічної глибини, емоційно-експресивної лексики, багатої метафоричності, символіки, драматичних діалогів та синтезу романтичного й реалістичного начал. Ці особливості роблять текст художньо багатим, емоційно насиченим і водночас складним для перекладацької інтерпретації.

Ідіостиль письменниці характеризується поєднанням психологічної глибини, емоційної насиченості, символічності образів і морально-філософської спрямованості. Авторка створює світ, де зовнішнє і внутрішнє, матеріальне і духовне постійно взаємодіють, а слово стає засобом розкриття складного, багатовимірного світу людської душі. Романтичні й реалістичні елементи гармонійно переплітаються, а контрасти у природних явищах підкреслюють внутрішні переживання героїв і допомагають передати моральні та психологічні конфлікти за допомогою таких мовних засобів, як метафори, епітети, порівняння, антитези.

3.2 Різновиди інтертекстуальних одиниць та способи їх відтворення при перекладі

Інтертекстуальність є однією з ключових характеристик сучасного художнього дискурсу, адже кожен текст існує не ізольовано, а в широкому культурному та літературному контексті. Інтертекстуальні одиниці становлять елементи, через які твір вступає у діалог із попередніми текстами, відтворюючи цитати, алюзії, ремінісценції, образи, мотиви та культурні коди. Вони забезпечують глибину художнього змісту, створюють додаткові семантичні пласти та сприяють формуванню міжтекстових зв’язків, доступних підготовленому читачеві. Саме тому питання відтворення

інтертекстуальності у перекладі є важливим аспектом перекладознавчого аналізу.

Інтертекстуальні одиниці мають різні форми та ступені вираженості. Найбільш очевидним типом є цитати – дослівні запозичення з інших текстів. Вони можуть супроводжуватися графічним виділенням або вводитися в авторський дискурс органічно. У романі зустрічаються фрагменти пісень, які несуть історичну та культурну інформацію, а також створюють певну атмосферу. Наприклад, “In the days when we went gipsying, A long time ago” [Brontë 1848, p. 28] – “*В дні, коли ми ходили циганами, В спозадавній, далекий час…*” [Соколовський 2022, с. 11]. Перекладач намагається відтворити мелодійність і ритміку пісні, яку співала Бессі. Ця пісня була написана Едвіном Ренсфордом, сучасником Ш. Бронте, і, ймовірно, була відомою читачам того часу. Для сучасного українського читача інтертекстуальна складова фрагмента повністю нейтралізується, оскільки культурний і історичний контекст оригіналу втрачається, а пісня сприймається як звичайний текст. Переклад зберігає зміст і образність оригіналу, але втрачає частину культурної конотації, що є типовою проблемою при адаптації літературних творів із історико-культурним контекстом.

Ще одним важливим видом інтертекстуальних одиниць є алюзії – натяки на історичні, біблійні, літературні чи міфологічні сюжети та персонажів. На відміну від цитат, алюзія може бути непомітною на поверхневому рівні, проте відіграє значну роль у розкритті художнього задуму.

У романі Шарлотти Бронте алюзії відіграють важливу роль у створенні культурного та історичного контексту, а також у формуванні художнього образу тексту. Проте при перекладі постає проблема їх адекватної адаптації для сучасного українського читача.

Наприклад, фрагмент тексту “*That night, on going to bed, I forgot to prepare in imagination* ***the Barmecide supper*** *of hot roast potatoes …*” [Brontë 1848, p. 112] в українському перекладі поданий так: “*Того вечора,*

вкладаючись спати, я навіть забула приготувати собі в уяві ***смачну вечерю*** *– смажену картоплю або тепле молоко з булочкою*" [Соколовський 2022, с. 50]. Перекладач у цьому випадку скасовує алюзію на принца з "Тисячі та однієї ночі", який годував жебрака удаваними стравами (*Barmecide supper*), замінюючи її функціональним еквівалентом *смачна вечеря*. Така трансформація дозволяє зберегти сенс і образність вислову, водночас роблячи його зрозумілим для сучасного читача, незнайомого з культурним контекстом оригіналу.

У цьому ж фрагменті міститься опис творчої діяльності Джейн:

"*I feasted instead on the spectacle of ideal drawings, ... all the work of my own hands: freely pencilled houses and trees, picturesque rocks and ruins,* ***Cuyp-like groups of cattle*** *...*" [Brontë 1848, p. 112], який перекладено як: "*Натомість я наситилась видовищем чудових малюнків, які постали переді мною в темряві і всі були мої власні: будинки й дерева, мальовничі скелі й руїни,* ***череди корів***" [Соколовський 2022, с. 50]. Тут перекладач скасовує алюзію на голландського пейзажиста Альберта Купа, ймовірно через його відносну невідомість для широкого кола читачів. Це дозволяє зберегти художню виразність та наочність опису, не втрачаючи при цьому експресивності оригіналу.

На особливу увагу заслуговують біблійні алюзії у романі, що відображають релігійне виховання Ш. Бронте та її читача. Авторка могла бути впевнена, що більшість її сучасних вікторіанських читачів добре обізнані з біблійними текстами, тому використання біблійного матеріалу для вираження ідей і підсилення образів роману сприймалося адекватно. Для сучасного українського читача, який не завжди знайомий із текстами Старого Завіту, велика частина таких алюзій може залишатися непоміченою або незрозумілою. Наприклад, "*I thought sometimes I saw beyond its wild waters a shore, sweet as* ***the hills of Beulah*** *...*" [Brontë 1848, p. 231] – "*Подеколи мені здавалося, що я бачу ген за розбурханими валами беріг, гарний,* ***як рай*** *...*" [Соколовський 2022, с. 108]. Алюзія на *Beulah* скасована, а замість неї

використано функціональний еквівалент *гарний, як рай*. Аналіз перекладів показує, що перекладач свідомо адаптує культурні та біблійні алюзії, замінюючи їх функціональними еквівалентами для того, щоб зробити текст зрозумілим, емоційно насиченим та збереженим у художньому плані для сучасного українського читача.

Окремим різновидом інтертекстуальних проявів є стилізація – наслідування мовних, синтаксичних чи стилістичних особливостей іншого автора або епохи. Наприклад, використання архаїчних форм на зразок "*Wilt* ***thou*** *have this woman for thy wedded wife?*" [Brontë 1848, p. 440] – "*Чи хочеш ти взяти цю жінку собі за дружину?*" [Соколовський 2022, с. 207] викликає асоціації з шекспірівською добою. Перекладач передає сенс вислову та зберігає стилістичний ефект архаїчності, хоча шляхом легкої адаптації лексики та структури речення. Такий підхід дозволяє сучасному читачеві зрозуміти значення тексту, одночасно підтримуючи атмосферу урочистості та історичної достовірності.

Отже, передача інтертекстуальних одиниць у перекладі є складним процесом, який вимагає від перекладача не лише мовної компетентності, а й глибоких культурних знань. Існує кілька основних стратегій відтворення інтертекстуальності. Найпростішою є прямий переклад, застосовуваний у випадках, коли існують усталені відповідники. У разі алюзій, які можуть бути неочевидними для читача, перекладач інколи вдається до часткової адаптації або додавання короткого пояснення.

Калькування дозволяє зберегти структуру та образ оригінальної одиниці. Якщо інтертекстуальність не може бути відтворена буквально, перекладач застосовує описовий переклад, передаючи зміст алюзії без прямої згадки про джерело. Найрадикальнішою стратегією є нейтралізація, коли інтертекстуальність усувається зовсім, але цей спосіб застосовується лише у виняткових випадках, оскільки знижує культурну цінність тексту. Інтертекстуальні одиниці є важливою складовою художнього тексту та виконують значну смислотворчу функцію.

3.3 Основні шляхи передачі цитат оригіналу у перекладі роману “Jane Eyre”

Аналіз перекладів демонструє, що закладена авторкою інтертекстуальна насиченість роману часто зазнає спрощення або часткової нейтралізації у перекладі. Однією з причин таких трансформацій, очевидно, було прагнення перекладача не перевантажувати текст численними цитатами та посиланнями на тексти, знайомі обмеженому колу читачів через часову дистанцію між оригіналом і сучасною аудиторією, а також відмінності у культурному та освітньому фоні. З прагматичної точки зору, така адаптація інтертекстуальної структури є виправданою, проте її обсяг і доцільність у кожному конкретному випадку можуть викликати дискусії.

Найочевиднішим способом передачі цитат є їхнє пряме включення в текст. Проте цитування у художньому творі, якщо відсутні примітки та коментарі, передбачає певну культурну спільність автора та читача: для впізнання цитованого матеріалу необхідно, щоб він був знайомим аудиторії. Інакше інтертекстуальний зв’язок залишається непоміченим або сприймається як власний художній вигад авторки.

У деяких випадках перекладач формально зберігає цитати, але вони не завжди актуалізуються читачем. Наприклад, рядок із поеми Томаса Мура: “*A touch of a spurred heel made his horse first start and rear, and then bound away; the dog rushed in his traces; all three vanished, ‘Like heath that, in the wilderness, The wild wind whirls away’*.” [Brontë 1848, p. 176] – “*Він торкнув коня острогами, і той рвонувся, став дибки й пішов чвалом, собака помчав вслід за ним – і всі троє зникли: Мов верес у полі, Якого вихор безвісти несе*” [Соколовський 2022, с. 81]. Переклад передає сенс рядка, але не ідентифікує автора цитати, що може спотворювати сприйняття інтертексту. Аналогічно, цитата з пісні Роберта Бернса: “*Yes, bonny wee thing, I’ll wear you in my bosom, lest my jewel I should tyne.*” [Brontë 1848, p. 412] – “*Отак, ‘найкраща з усіх, я*

носитиму вас у грудях, а то ще втрачу свій скарб’ ” [Соколовський 2022, с. 194]. Авторство пісні знову не позначене, залишаючи цитату без інтертекстуального маркеру.

Інший шлях – це повне усунення маркування цитати, що спрощує інтертекстуальну структуру. Наприклад, “*… I should not be called upon to quit my sanctum of the schoolroom, for a sanctum it was now become to me, – ‘a very pleasant refuge in time of trouble’.*” [Brontë 1848, p. 251] – “*Я не збиралася покидати свій притулок − класну кімнату. В цей тривожний час вона стала для мене ніби захистком*” [Соколовський 2022, с. 117]. Оригінал містить цитату з 59-го псалма (в українській Біблії – псалом 58), але у перекладі цей зв’язок не актуалізовано. Цитата сприймається як власне авторське висловлення героїні.

Цитати зі Святого Письма у перекладі часто зберігають зміст, але не маркуються як біблійні: “*She hasted, let down her pitcher on her hand, and gave him to drink*” [Brontë 1848, p. 279] – “*Вона хутенько зняла глек з голови й дала йому напитися*” [Соколовський 2022, с. 129]. Актуалізація інтертекстуального зв’язку залежить від культурного та релігійного рівня читача.

Отже, у перекладах застосовані різні способи передачі цитат та інтертекстуальних включень: пряме цитування з маркуванням, але без гарантованої актуалізації для читача; усунення або перефразування цитати, що спрощує інтертекстуальну структуру; адаптація культурних алюзій через функціональні еквіваленти; передача літературних прецедентів із транслітерацією або поясненням; часткове відтворення біблійних цитат без маркування джерела. Переклад націлений на збереження сенсу та художнього ефекту тексту, але частково втрачає багатошаровість інтертекстуального оформлення оригіналу.

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження було здійснено всебічний аналіз лінгвостилістичних особливостей роману Шарлотти Бронте “Jane Eyre” та виявлено основні тенденції й проблеми, пов’язані з їх відтворенням в українських перекладах П. Соколовського та У. Григораш. Проаналізовано художню структуру оригіналу, з’ясовано основні компоненти ідіостилю авторки та простежено ступінь відповідності перекладів цим характеристикам. Отримані результати дозволили не лише оцінити якість перекладацьких рішень, а й зробити ширші узагальнення щодо природи художнього перекладу, специфіки інтерпретації складних літературних текстів та особливостей передачі культурно забарвлених елементів у міжмовній комунікації.

Роман “Jane Eyre” вирізняється складною стилістичною організацією, що поєднує елементи психологічної прози, романтичної оповіді, автобіографічних мотивів та соціально-побутового дискурсу. Структура тексту є поліфонічною: глибока внутрішня рефлексія героїні переплітається з виразною емоційністю, багатою образністю та численними інтертекстуальними зв’язками. Це зумовлює специфічні труднощі художнього перекладу, оскільки перекладачеві необхідно зберегти не лише денотативний зміст, а й експресивний потенціал висловлювання, інтонаційне забарвлення, психологічну глибину та культурні нашарування, які формують неповторний стиль Ш. Бронте. Особливо складними є фрагменти, насичені біблійними алюзіями, ремінісценціями з творів Дж. Мільтона, У. Шекспіра, Р. Бернса і Т. Мура, стилізованими архаїчними конструкціями, діалектними формами та символічними описами, які завжди несуть додаткове смислове навантаження.

У межах дослідження особлива увага була приділена емоційно-оцінній лексиці, яка посідає ключове місце у формуванні психологічного образу

Джейн Ейр. Саме через внутрішній монолог, чуттєві описи, окличні конструкції, риторичні запитання та експресивні метафори створюється унікальне напруження оповіді, що поєднує інтимність розповіді з глибокою морально-етичною проблематикою. Встановлено, що більшість таких конструкцій у перекладах збережено, проте частина експресивних образів була пом’якшена або замінена нейтральнішими відповідниками. У таких випадках відбувається деекспресія тексту, тобто ослаблення його емоційної сили, що впливає на сприйняття характеру головної героїні та загальної тональності твору.

Окремий пласт становлять власні назви, реалії та топоніми, які в переважній більшості передано коректно, відповідно до нормативних принципів української транслітерації. Власні назви у романі виконують важливу стилістичну функцію: вони репрезентують соціальний контекст, національну ідентичність персонажів, історичну й культурну специфіку Англії XIX століття. Тому їхня точна передача є необхідною умовою формування автентичного художнього простору в перекладі.

Найбільшою перекладацькою проблемою визнано інтертекстуальність роману. У тексті Ш. Бронте часто з’являються прямі цитати та приховані ремінісценції. Вони виконують не декоративну, а смислотворчу функцію, розкриваючи внутрішній світ Джейн Ейр, підсилюючи морально-етичні акценти, створюючи додаткові смислові обрії. Найчастіше саме ці елементи зазнають найбільших трансформацій у перекладах: інколи вони перефразовуються, інколи спрощуються або не маркуються як цитати. Через це український читач може не розпізнати їхнього походження, втрачаючи важливу частину культурного та літературного контексту твору. Таким чином, зниження інтертекстуальної щільності перекладу призводить до зміни рецептивної моделі роману, роблячи його менш глибоким і менш культурно насиченим.

Дослідження показало, що збереження інтертекстуального потенціалу можливе лише за умови системного підходу: перекладач повинен

максимально точно відтворювати цитати, користуватися усталеними біблійними та літературними перекладами, позначати інтертекстуальні посилання у коментарях, а також уникати невмотивованих скорочень і перефразувань. Переклад художніх алюзій потребує високого рівня літературознавчої компетенції, адже перекладач фактично виконує роль інтерпретатора культурного коду.

На основі проведеного аналізу можна стверджувати, що роман “Jane Eyre” вимагає від перекладача одночасного застосування семантичної точності, стилістичної уважності та культурологічної інтерпретації. Текст Ш. Бронте не може бути адекватно переданий без урахування складної емоційної структури, моральної філософії героїні, особливостей внутрішнього монологу, ритміки й інтонаційного малюнка авторського синтаксису. Художній переклад у цьому випадку стає не просто відтворенням змісту, а реконструкцією цілісного естетичного простору.

Переклади П. Соколовського і У. Григораш загалом передають основний зміст роману, але різняться за рівнем точності відтворення стилістичної багатошаровості. У деяких випадках відбувається спрощення оригінальної образності, редукція експресивності, часткове нівелювання авторських інтертекстуальних зв’язків, що знижує стилістичну насиченість перекладу. Водночас обидва переклади мають цінність для української культури, адже забезпечують доступ українського читача до класичного англійського літературного спадку.

Отримані висновки можуть бути застосовані у подальших лінгвостилістичних, текстологічних, перекладознавчих дослідженнях, а також у практиці перекладу художніх творів, зокрема тих, які мають складну інтертекстуальну структуру та багатий емоційно-експресивний корпус. Дослідження підкреслює важливість системного, інтегративного підходу до художнього перекладу та показує, що збереження авторського стилю є одним із ключових критеріїв якості міжмовної інтерпретації.

Здійснене дослідження дозволило не лише простежити основні закономірності перекладу художнього тексту, а й детально проаналізувати особливості мовного та стилістичного світу Шарлотти Бронте у романі “Jane Eyre”. Розгляд перекладів, зіставлення їх зі стильовою моделлю оригіналу, а також аналіз лінгвостилістичних засобів дозволили сформувати низку узагальнень, що мають вагоме значення як для теорії, так і для практики перекладу. У роботі було доведено, що роман Бронте вирізняється високим ступенем індивідуалізації, а тому потребує особливо ретельного й чутливого підходу під час перекладу. Такі елементи, як інтимна сповідальність, внутрішній монолог, психологічний підтекст, інтертекстуальні натяки, архаїзована стилістика й наративна двоплановість, становлять ядро авторського стилю і є вирішальними у формуванні художньої манери твору.

Аналіз перекладів показав, що передача цього складного стильового комплексу можлива лише за умови поєднання традиційних перекладацьких трансформацій із гнучким стилістичним чуттям. Обидва переклади – і П. Соколовського, і У. Григораш – демонструють успішні спроби збереження авторської манери, проте роблять це різними шляхами. Переклад П. Соколовського тяжіє до більшої класичності й літературності, інколи згладжуючи емоційну насиченість тексту. Переклад У. Григораш, навпаки, намагається передати більшу експресивність, природність внутрішніх монологів, драматизм переживань, що зближує його з ритмікою та темпом оригінального тексту.

Особливо яскраво відмінності стилів та перекладацьких стратегій виявляються у відтворенні емоційно-експресивної лексики. Роман “Jane Eyre” містить великий обсяг внутрішніх монологів, де кожне емоційне слово часто несе додаткове смислове навантаження. Саме тому вдалий вибір лексеми у перекладі стає критичним для точності відтворення характеру персонажів. Перекладач мусить не лише знайти семантичний відповідник, а й передати тональність, інтонацію, інколи навіть підтекст висловлення. Досліджений матеріал засвідчує, що українська мова має широкий потенціал

для передачі емоційності, і завдяки правильним стилістичним рішенням перекладачеві вдається зберегти баланс між смислом та експресією.

Не менш важливим аспектом є передача інтертекстуальних елементів, зокрема біблійних та літературних алюзій. З огляду на культурну специфіку і відмінності історичних традицій, перекладачі часто стикаються з необхідністю вибору між калькуванням, адаптацією або компенсаційними стратегіями. У перекладах П. Соколовського та У. Григораш помітна тенденція до збереження культурних маркерів оригіналу, що сприяє відтворенню історичного контексту твору та підсилює автентичність мовленнєвого середовища.

Важливим досягненням обох перекладачів є передача архаїзованої стилістики, яку Шарлотта Бронте активно використовує у репліках церковних персонажів, у романтичних сценах, у церемоніальних висловах або у стилізаціях під мову попередніх епох. Використання архаїчної української лексики, інверсій та стилістично маркованих синтаксичних конструкцій дозволяє створити читачеві ефект історичної дистанції, що є суттєвим компонентом естетики роману.

Окрему увагу було приділено власним назвам – антропонімам та топонімам, що формують унікальний простір “Jane Eyre”. Передача власних назв вимагає врахування фонетики, відтінків значення та культурної символіки. Аналіз показав, що обидва перекладачі обирають загалом усталені моделі транслітерації та транскрипції, проте при цьому намагаються зберегти мелодику та характерність англомовних оригіналів. Це сприяє збереженню індивідуальності персонажів та локального колориту роману.

Додатково було встановлено, що важливим чинником у збереженні авторського стилю є відтворення синтаксичної структури речень. Стиль Шарлотти Бронте вирізняється складними синтаксичними побудовами, численними вставними конструкціями, паралелізмами та риторичними питаннями. Перекладач повинен не лише передати зміст, але й зберегти ритмічний малюнок фрази, її інтонаційну динаміку, що часто стає ключем до

розуміння емоційного стану героїні. Саме тому синтаксична еквівалентність є не менш важливою, ніж лексична або стилістична.

Загалом проведений аналіз засвідчив, що роман “Jane Eyre” є одним з тих текстів, де перекладач мусить виконувати не лише роль мовного посередника, а й роль культурного інтерпретатора, стиліста й навіть співавтора, який відчуває художню тканину тексту. Адекватність перекладу у цьому випадку залежить від здатності перекладача зберегти унікальність авторського голосу, не втрачаючи при цьому зрозумілості та органічності тексту українською мовою.

Дослідження довело, що кожен елемент мовної структури роману – від загальної тональності до окремої граматичної форми – виконує важливу художню функцію. Успішний переклад можливий лише за умови цілісного підходу, де фонетичні, морфологічні, лексичні та синтаксичні рішення взаємопов’язані й підпорядковані загальному задуму – відтворити стиль Шарлотти Бронте максимально точно і водночас природно для української мови.

Отже, результати дослідження демонструють, що проблема збереження авторського стилю у художньому перекладі має комплексний характер і потребує багаторівневого підходу. Аналіз перекладів “Jane Eyre” засвідчив, що українські перекладачі володіють широким арсеналом засобів, які дозволяють передати стилістичне багатство оригіналу, забезпечуючи художню цілісність і прагматичну адекватність тексту. Їхня робота є вагомим внеском у розвиток української перекладацької школи та водночас відкриває нові перспективи для подальших досліджень у галузі лінгвостилістики та перекладознавства.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розширенні фактичного матеріалу, залученні більшої кількості українські перекладів роману, що дозволить простежити зміну перекладацьких стратегій у різні історичні періоди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрєєва І. О., Макєєва М. М., Шимянова М. В. Особливості відтворення побутової лексики в перекладі роману Шарлотти Бронте “Jane Eyre”. *Нова філологія.* 2025. № 101 (у друці).

2. Андрєєва І. О., Шимянова М. В., Макєєва М. М. Особливості ідіостилю художнього тексту (на матеріалі роману Шарлотти Бронте “Jane Eyre”). *Актуальні проблеми дискурсології, перекладознавства та методики викладання:* матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції (21 листопада 2025 р.) Запоріжжя, 2025 (у друці).

3. Богайчук О. С. Лексичні трансформації в перекладі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2021. Вип. 29. Т. 2. С. 143–146.

4. Гайденко Ю. О. Прагматичне значення слова. *Вісник науки та освіти.* 2024. Вип. 7. Т. 25. С. 136–147.

5. Зимомря М. І. Основи теорії та практики перекладу. Ужгород : Ліра, 2015. 254 с.

6. Зінченко І. В. Способи і засоби лексичної номінації. Чернівці : Рута, 2019. 104 с.

7. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову : посібник-довідник. Вінниця : Нова книга, 2003. 608 с.

8. Кіщенко Ю. В. Вступ до перекладу. Херсон : Вид-во ХДУ, 2017. 98 с.

9. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. Київ : Академія, 2019. 280 с.

10. Корнієнко А. І., Бугайова А. С. Ідіостиль автора : мовно-літературознавчий аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2016. № 25. Т. 1. С. 36–38.

11. Корунець І. В. Нарис з історії західноєвропейського перекладу. Київ : КДЛУ, 2020. 187 с.

12. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. Вінниця : Нова Книга, 2003. 448 с.

13. Макєєва М. М. Різновиди інтертекстуальних одиниць та способи їх відтворення при перекладі (на матеріалі роману Ш. Бронте "Jane Eyre"). *Різдвяні студентські наукові читання:* матеріали IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (Запоріжжя, 12 грудня 2025 р.) Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2025 (у друці).

14. Мацегора І. Л. Вступ до перекладознавства : конспект лекцій для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності "Філологія" освітньо-професійної програми "Слов'янський переклад та міжкультурні комунікації". Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2023. 97 с.

15. Михайленко В. В. Алгоритми перекладу. Чернівці : Рута, 2019. 120 с.

16. Панченко О. І. Використання модуляції у перекладі художнього тексту (на матеріалі оповідання А. Конан Дойля "Скандал у Богемії"). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського.* 2024. Т. 35 (74). С. 248–253.

17. Поліщук Л. П., Пушкар Т. М. Трансформаційні процеси в перекладі художньої літератури : типологія та методологія. VII Міжнародна науково-практична конференція *"Scientific research: modern challenges and future prospects"*, 17-19.02.2025, Мюнхен, Німеччина. С. 345–348.

18. Приходько Г. І. Лінгвокультурологічні параметри феномену конотації. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності "Львівський філологічний часопис".* 2022. № 11. С. 182–188.

19. Терехова С. І. Вступ до перекладознавства. Київ : КНЛУ, 2021. 163 с.

20. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності : підручник для студентів вищих закладів освіти за спеціальністю “Переклад”. Вінниця : Нова Книга, 2013. 376 с.

21. Шимянова М. В., Макєєва М. М. Особливості перекладу побутової лексики у романі Шарлотти Бронте “Jane Eyre”. *Іноземна філологія у XXI столітті:* матеріали XVII Міжнародної наукової конференції (14 листопада 2025 р.) Запоріжжя, 2025 (у друці).

22. Abdul-Raof H. An Introduction to Arabic Translation: Translator Training and Translation Practice. Great Britain: Taylor & Francis, 2022. 338 p.

23. Amos F. R. Early Theories of Translation (Classic Reprint). USA: Fb&c Limited, 2017. 210 p.

24. Anderman G., Rogers M. Translation Today: Trends and Perspectives. Great Britain : Multilingual Matters, 2003. 232 p.

25. Baker M. Towards a Methodology for Investigating the Style of a Literary Translator. In: Tymoczko M. (ed.) Investigating Translation. London : Routledge, 2019. P. 87–104.

26. Binhua W., Chonglong G. Translation and interpreting as communication: Issues and perspectives. N.p.: Frontiers Media SA, 2023. 93 p.

27. Boase-Beier J. Translation and Style. 2-nd ed. London : Routledge, 2020. 256 p.

28. Chase R. The Brontës: A Centennial Observance. *The Kenyon Review*. 1947. Vol. 4. P. 487–506.

29. Cipriani A. Literary Digital Stylistics in Translation Studies. Germany : Springer Nature Singapore, 2023. 195 p.

30. Citron F., Khanna M., Cortese M. How emotion relates to language, memory, and cognition. N.p.: Frontiers Media SA, 2023. 116 p.

31. De Marco P. Translation and Interpretation Unveiled: A Comprehensive Guide. N.p.: Pasquale De Marco, 2025. 201 p.

32. Fawcett A., Boase-Beier J., WilsonLiterary Ph. Translation : Redrawing the Boundaries. Great Britain: Palgrave Macmillan, 2014. 264 p.

33. Furukawa H., Boase-Beier J., Fisher L. The Palgrave Handbook of Literary Translation. Germany : Springer International Publishing, 2018. 551 p.

34. Gaskell E. The Life of Charlotte Bronte. Penguin Books Limited, 1997. 494 p.

35. Heilman R. Charlotte Brontë's New Gothic. In Jane Austen to Joseph Conrad: Essays Collected in Memory of James T. Hillhouse / eds. Rathburn, Robert C. and Steinmann, Martin, Jr. Minneapolis : University of Minnesota Press, 1958. P. 118–132.

36. Holmes J. The Nature of Translation: Essays on the Theory and Practice of Literary Translation. Germany : De Gruyter, 2011. 232 p.

37. Membrives P., Peinado E., Ángel M. Aspects of Literary Translation: Building Linguistic and Cultural Bridge in Past and Present. Germany : Narr, 2012. 413 p.

38. Nida E. A. Fascinated by Languages. Netherlands : John Benjamins Publishing Company, 2003. 157 p.

39. Reiss K. Translation Criticism: Potentials and Limitations: Categories and Criteria for Translation Quality Assessment. United Kingdom : Taylor & Francis, 2014. 140 p.

40. Shields K., Clarke M. Translating Emotion: Studies in Transformation and Renewal Between Languages. Austria : Lang P., 2011. 164 p.

41. Shorter C. K. Charlotte Brontë and Her Circle. Dodd, Mead, 1896. 512 p.

42. Stemmer B., Whitaker H. Handbook of the Neuroscience of Language. Netherlands : Academic Press, 2008. 463 p.

43. Vermeer H. J. A Framework for a General Theory of Translation. Shanghai : Shanghai Foreign Language Education Press, 2001.

44. Vinay J., Darbelnet J. Stilistique comparée du français et de l'anglais. Paris : Didier, 1958. 332 p.

45. Wehrmeyer E., Inggs J. African Perspectives on Literary Translation. Great Britain : Taylor & Francis, 2021. 292 p.

46. Witczak-Plisiecka I. Pragmatic Perspectives on Language and Linguistics Volume II: Pragmatics of Semantically-Restricted Domains. Great Britain : Cambridge Scholars, 2010. 406 p.

47. Wu, Kan., Li, Defeng. Researching Translator's Functional Style: A Corpus-Assisted Approach. Singapore : Springer Nature Singapore, 2025. 189 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

48. Бронте Ш. Джейн Ейр / пер. з англ. П. Соколовський. 2022. URL: https://uabook.com.ua/wp-content/uploads/2023/03/bronte-sharlotta-dzheyn-eyr1310.pdf (дата звернення: 23.11.2025).

49. Бронте Ш. Джейн Ейр / пер. з англ. У. Григораш. 2009. URL: https://uabooks.net/reader/507/page/5/ (дата звернення: 23.11.2025).

50. Brontë C. Jane Eyre. 1848. URL: https://www.ucm.es/data/cont/docs/119-2014-04-09-Jane%20Eyre.pdf (дата звернення: 23.11.2025).

SUMMARY

The paper examines theoretical and practical aspects of the linguistic and stylistic analysis of the English-language novel “Jane Eyre” by Charlotte Brontë and its Ukrainian translations. The research provides theoretical foundations of stylistics, translation studies, and the theory of literary text.

Chapter 1 discusses the theoretical principles of linguostylistics and the specifics of translating literary texts, including approaches to defining style and principles for its reproduction in translation. Chapter 2 has a practical focus and presents an analysis of Ukrainian translations of Jane Eyre, examining stylistic devices in the original text and ways they are rendered in translation. Chapter 3 addresses the problem of preserving the author’s style, analyzing linguostylistic features, intertextual units, and methods for reproducing quotations in translation. The study found that the stylistic features of Jane Eyre include the use of epithets, metaphors, comparisons, idioms, complex syntactic constructions, and emotionally evaluative vocabulary.

It was established that various translation strategies, including lexical, syntactic, and stylistic transformations, are employed to adequately convey these features in Ukrainian. Comparative analysis of the original text and translations allowed the evaluation of accuracy in style reproduction and the effectiveness of translation techniques. The research demonstrated that emotionally evaluative vocabulary, idioms, and syntactic transformations play a key role in preserving the artistic effect of the original text.

The results confirm the possibility of maintaining Charlotte Brontë’s individual style in Ukrainian translations through the deliberate application of stylistic and lexical techniques.

Keywords: *linguostylistic features, literary text, author’s style, translation transformations, emotionally evaluative vocabulary.*

Декларація академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Макєєва Маргарита Миколаївна, студентка 2 курсу магістратури, заочної форми навчання, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна програма переклад (англійський), адреса електронної пошти chloefilger@gmail.com,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ Ш. БРОНТЕ “JANE EYRE” УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

01.12.2025 Підпис Макєєва М.М.